

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA NÁRODNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ

Vliv podpory v nezaměstnanosti na nabídku práce v České republice

The Influence of Unemployment Benefit on the Labour Supply in the Czech Republic

Student: Bc. Pavlína Herodková

Vedoucí diplomové práce: Doc. Ing. Mgr. Zuzana Machová, Ph. D.

Ostrava 2016

VŠB - Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta
Katedra národohospodářská

Zadání diplomové práce

Student: **Bc. Pavlína Herodková**
Studijní program: N6202 Hospodářská politika a správa
Studijní obor: 6202T027 Národní hospodářství
Téma: **Vliv podpory v nezaměstnanosti na nabídku práce v ČR**
The Influence of Unemployment Benefit on the Labour Supply in the Czech Republic

Jazyk vypracování: čeština

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
 2. Mandatorní výdaje
 3. Politika zaměstnanosti ČR
 4. Vliv podpory v nezaměstnanosti na nabídku práce
 5. Závěr
- Seznam použité literatury
Seznam zkratk
Prohlášení o využití výsledků diplomové práce
Seznam příloh
Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

FODDY, William H. *Constructing questions for interviews and questionnaires: Theory and practice in social research*. Cambridge: Cambridge University Press, 1995. ISBN 0-521-46733-0.
KACZOR, Pavel. *Trh práce, pracovní migrace a politika zaměstnanosti ČR po roce 2011*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2013. ISBN 978-80-2451-930-2.
LAJTKEPOVÁ, Eva. *Veřejné finance v České republice: teorie a praxe*. Brno: CERM, 2014. ISBN 978-80-7204-861-8.

Formální náležitosti a rozsah diplomové práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí diplomové práce: **Doc. Ing. Mgr. Zuzana Machová, Ph.D.**

Datum zadání: 20.11.2015

Datum odevzdání: 22.04.2016

Ing. Martin Štěpánek, Ph.D.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem celou práci, včetně příloh, vypracovala samostatně.“

V Ostravě dne 21.4.2016.....

Herodková
.....
Bc. Pavlína Herodková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala doc. Ing. Mgr. Zuzaně Machové, Ph. D., své vedoucí práce, za cenné rady, odborné a kritické připomínky a zejména za trpělivost, které bylo třeba k úspěšnému dokončení této práce.

Obsah

1	Úvod.....	5
2	Teoretická východiska nabídky práce	6
2.1	Vývoj teorie individuální nabídky práce	9
2.2	Rozšíření verze individuální nabídky práce	10
2.2.1	Rozhodování studenta o nabídce práce	12
2.2.2	Rozhodování jedince v penzi	13
2.2.3	Rozhodování jedince pobírajícího sociální dávky	14
2.2.4	Rozhodování domácnosti o nabídce práce	15
3	Sociální systém České republiky.....	18
3.1	Důchody.....	19
3.1.1	Starobní důchod.....	20
3.1.2	Vdovský a vdovecký důchod	21
3.1.3	Sirotčí důchod	21
3.1.4	Invalidní důchod.....	21
3.2	Dávky nemocenského pojištění	22
3.2.1	Nemocenské	22
3.2.2	Peněžitá pomoc v mateřství.....	24
3.2.3	Ošetrovné	25
3.2.4	Vyrovňovací příspěvek v těhotenství a mateřství.....	25
3.3	Dávky státní sociální podpory	26
3.3.1	Přídavek na dítě	26
3.3.2	Příspěvek na bydlení	27
3.3.3	Porodné.....	28
3.3.4	Rodičovský příspěvek	28
3.3.5	Pohřebné.....	28
3.4	Dávky vyplácené v rámci státní podpory zaměstnanosti.....	29

3.4.1	Podpora v nezaměstnanosti	29
3.4.2	Podpora při rekvalifikaci	32
3.5	Dávky pěstounské péče	33
3.5.1	Příspěvek na úhradu potřeb dítěte	33
3.5.2	Odměna pěstouna	33
3.5.3	Příspěvek při převzetí dítěte	34
3.5.4	Příspěvek při ukončení pěstounské péče	34
3.5.5	Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla	34
3.6	Dávky hmotné nouze	34
3.6.1	Příspěvek na živobytí	35
3.6.2	Doplatek na bydlení	35
3.6.3	Mimořádná okamžitá pomoc.....	36
3.7	Samosprávné celky – obce a kraje.....	36
4	Vliv podpory v nezaměstnanosti na nabídku práce v ČR	37
4.1	Vývoj podpory v nezaměstnanosti	37
4.1.1	Výpočet podpory v nezaměstnanosti.....	39
4.2	Lidé s minimální mzdou	42
4.3	Lidé s průměrnou mzdou	49
4.4	Návrhy řešení.....	55
5	Závěr.....	57
	Zdroje	59
	Seznam zkratk	65
	Prohlášení o využití výsledků diplomové práce	
	Seznam příloh	

1 Úvod

Česká republika trpí velkým fiskálním problémem a tím je vysoký veřejný dluh. Tento problém se ještě zvyrazňuje díky demografickému vývoji. Stát hledá možnosti, jak těmto problémům předejít nebo je vyřešit, a to nejčastěji za pomoci výdajových škrtů. Na základě Národní ekonomické rady vlády (2009) jsou právě celkové sociální výdaje dlouhodobě velice vysoké a Česká republika si je nemůže dovolit. Proto vznikají v sociální oblasti situace, kdy domácnosti jsou tímto systémem demotivovány od hledání práce nebo setrvání v ní.

Cílem diplomové práce je zhodnotit vývoj podpory v nezaměstnanosti a odpovědět na otázku, zda výplata podpory v nezaměstnanosti a výplata jiných sociálních dávek nedemotivuje jedince hledat si práci.

Diplomová práce je rozdělena do tří hlavních kapitol, kterým předchází úvod a po těchto třech kapitolách následuje závěr.

Ve druhé kapitole je teoreticky popsána individuální nabídka práce. Dále kapitola obsahuje odvození individuální nabídky práce a je zde vysvětlen substituční a důchodový efekt nabídky práce. Historický vývoj teorie individuální nabídky práce je v práci zaznamenán od 19. století až po současné poznatky.

Třetí kapitola je orientovaná na sociální systém České republiky. Popisuje tři pilíře tohoto systému, které jsou podřízeny Ministerstvu práce a sociálních věcí. Jde o Českou správu sociálního zabezpečení, Úřady práce ČR a obce a kraje. Každá z těchto institucí vyplácí určité dávky. Jsou to dávky důchodové, dávky nemocenského pojištění, dávky státní sociální podpory, dávky vyplácených v rámci státní podpory zaměstnanosti, dávky pěstounské péče a dávky hmotné nouze.

Ve čtvrté části diplomové práce je již za pomoci případové studie zkoumán vliv podpory v nezaměstnanosti na nabídku práce v České republice. V úvodu této kapitoly je popsán vývoj podpory v nezaměstnanosti, kdy podpora v nezaměstnanosti do roku 2004 vycházela ze zákona č. 1/1991 a od roku 2004 vešel v platnost nový zákon. Dále je zde na dvou příkladech počítána podpora v nezaměstnanosti. Tato část popisuje situaci, v jaké se nacházejí lidé a rodiny s minimální mzdou a s průměrnou mzdou (průměrná mzda za rok 2015 v ČR). Závěr této kapitoly je ukončen doporučeními a návrhy řešení.

2 Teoretická východiska nabídky práce

Nabídkou práce rozumíme jednotlivce, kteří jsou ochotni nabízet svou pracovní sílu na trhu práce. Každý jednotlivec o velikosti své nabízené práce rozhoduje samostatně. Na základě výše mzdové sazby formuje individuální nabídku práce. Tržní nabídka na trhu práce pak vzniká součtem všech individuálních nabídek práce (Dohnalová, 2014).

Tvar individuální nabídky práce je jiný než např. nabídka na trhu výrobků a služeb. Na těchto trzích platí tzv. zákon rostoucí nabídky¹, ale u individuální nabídky práce je tomu jinak. Individuální nabídka práce je zpětně zakřivená, a to je zapříčiněno působením důchodového a substitučního efektu (Brožová, 2012).

Odvození individuální nabídky práce

Vlastník výrobního faktoru práce se rozhoduje, zda má nebo nemá pracovat. Nebo se rozhoduje, při jaké kombinaci volného času a práce se bude maximalizovat jeho užitek. Při tomto rozhodování je jedinec omezen počtem hodin jednoho dne.

Optimální kombinace volného času a práce, při které jedinec maximalizuje svůj užitek, má předpis:

$$U = f(C, H), \quad (2.1)$$

kde C je spotřeba a H je volný čas.

Maximalizace užitku jedince je omezena tím, že den má 24 hodin a tím, že spotřeba může být realizována pouze na základě jeho vlastní práce. Vzorec pro maximalizaci užitku zní:

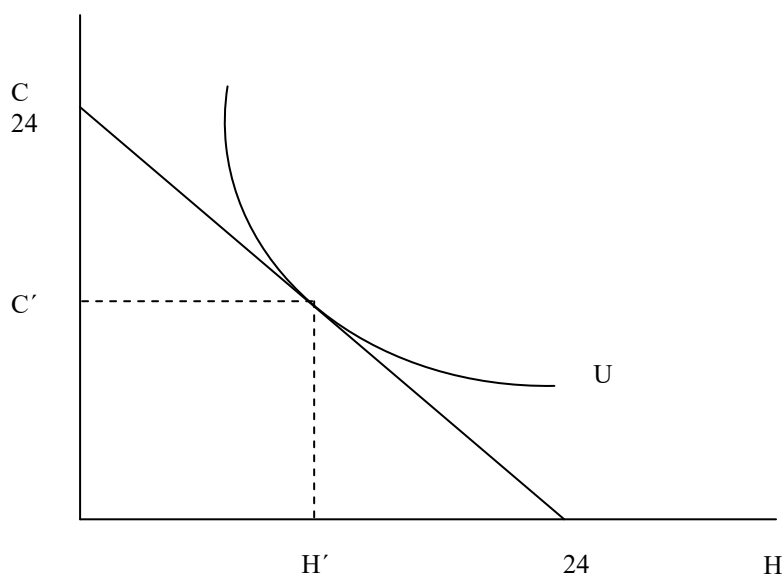
$$w = \frac{\delta U / \delta H}{\delta U / \delta C} = MRS, \quad (2.2)$$

kde MRS je mezní míra substituce.

„Aby jednotlivec při dané reálné mzdové sazbě maximalizoval svůj užitek, měl by pracovat tolik hodin, aby se mezní míra substituce volného času spotřebou rovnala mzdové sazbě (w)“ (Hořejší, Soukupová a kol., 2008, str. 411).

¹ Zákon rostoucí nabídky – nabídka zboží roste v závislosti na ceně zboží na trhu.

Graf 2.1 Optimální rozložení 24 hodin mezi práci a volný čas

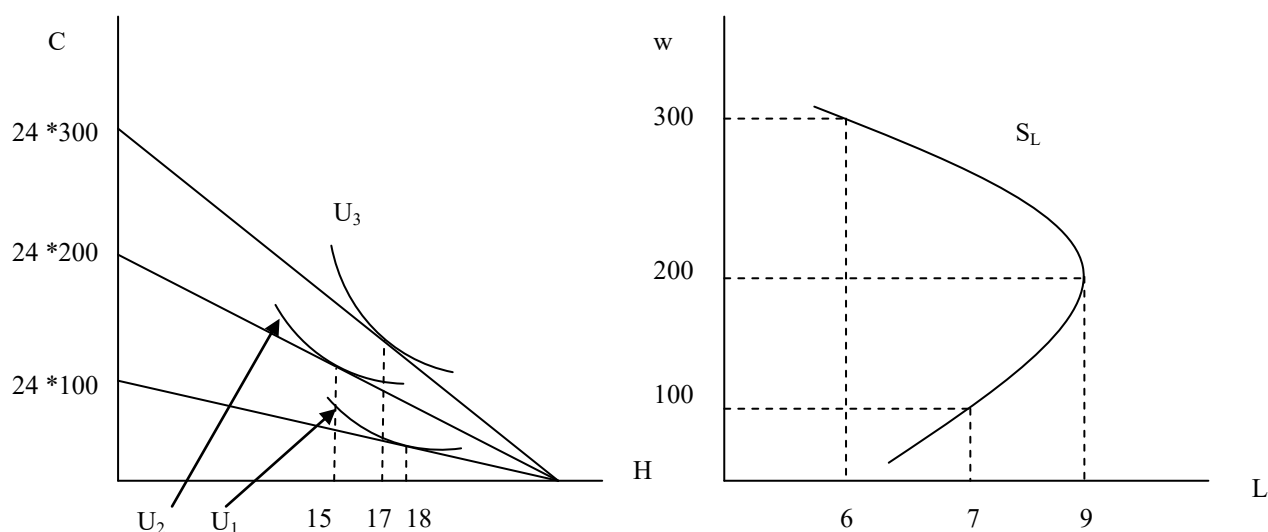

Zdroj: Hořejší, Soukupová a kol. (2008), vlastní úprava

Optimální rozložení volného času a práce během 24 hodin znázorňuje Graf 2.1. Toto rozhodovací dilema můžeme zachytit pomocí linie možné alokace času. Platí, že jedinec je nucen se rozhodovat mezi spotřebou volného času a práce. Právě práce tomuto jedinci umožní spotřebu. Ať už si jedinec zvolí jakoukoliv možnost, vždy mu vzniknou tzv. alternativní náklady (Heyne, 1991). Právě linie možné alokace času je používána k odvození individuální nabídky práce. Tato linie říká, že čím větší bude jedinci vyplacena mzdová sazba, tím více bude ochoten pracovat. Každý člověk má rozdílný počet hodin, který bude chtít odpracovat, protože s růstem odpracovaných hodin porostou i alternativní náklady. Jinak řečeno je pro tohoto jedince volný čas dražší, proto začne dávat přednost volnému času.

Graf 2.2 je složen ze dvou dílčích grafů. První graf znázorňuje tři různá optima jedince nabízejícího práci, při měnící se mzdové sazbě. Například při mzdové sazbě w_1 (100 Kč/hod) je optimální množství volného času 18 hodin, tedy optimálním množstvím práce je 6 hodin. Zpětně zakřivený tvar individuální nabídky práce znázorněný v pravé části grafu je typický zejména pro dlouhé období (v krátkém období se předpokládá pouze rostoucí část individuální nabídky práce) a u některých skupin pracovníků (Hořejší, Soukupová a kol., 2008).

Graf 2.2 Odvození individuální nabídky práce

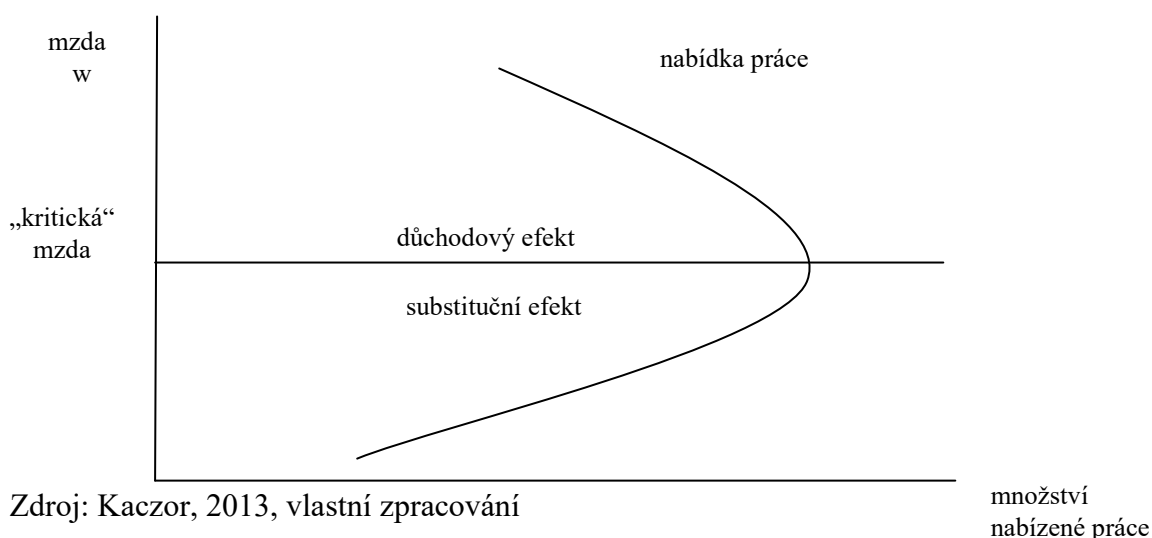

Zdroj: Dohnálková (2014), vlastní úprava

Z níže uvedeného grafu 2.3 je patrné, že zákon rostoucí nabídky v tomto případě platí jen do určité výše nabízené mzdy. V obrázku je to výše mzdy označená jako „kritická“. Jednotlivec je tedy ochoten za vyšší mzdu nabízet větší množství práce. V ekonomice jako celku si to představme tak, že jedinci, kteří jsou evidováni na úřadu práce (z jakéhokoliv důvodu pracovat odmítají), budou za těchto podmínek nabízet svou pracovní sílu. Tomuto jevu se v ekonomice říká tzv. substituční efekt. Jinými slovy to znamená, že jedinec v případě nízké mzdy (pro něj z jakéhokoliv důvodu neatraktivní mzdy) bude preferovat volný čas před prací. Při zvýšení mzdy své uvažování změní a tak dojde k substituci jejich volného času prací. Jakmile se mzda dostane nad výši „kritické“ mzdy, jedinec dává přednost volnému času před prací. Jedná se o tzv. důchodový efekt. Představme si, že v domácnosti za této výše mzdy postačí výdělečná aktivita pouze jednoho člena (např. muže) a žena dá v tomto případě přednost péči o děti a domácnost. Muž je tedy s touto výší mzdy schopen finančně zajistit rodinu sám (Kaczor, 2013).

Z toho plyne, že motivace vyšší mzdou platí jen do určité míry. Jedinec dokáže obětovat příležitost výdělku v případě, že volný čas má pro něj větší užitnou hodnotu než mzda, která by mu byla za práci na trhu práce nabídnuta.

Graf 2.3: Křivka individuální nabídky práce

2.1 Vývoj teorie individuální nabídky práce

Otázku, jaké množství práce se člověk rozhodne nabízet a prodávat, řešili již v 19. století marginalisté Wilhelm H. Gossen a William S. Jevons. Gossen vytvořil koncept negativní užitečnosti nebo také újmy z práce. Jeho koncept byl založen na předpokladu, že vynakládání práce samo o sobě přináší člověku užitek a je pro něj kladně vnímanou činností jen z počátku, tedy v době kdy má dostatek fyzických a duševních sil. Později je každá dodatečná jednotka práce brána jako méně uspokojující, až se postupně s vynakládáním dalších jednotek práce začíná měnit v činnost nepříjemnou. Jde o tzv. Gossenův zákon, který říká, že množství nabízené práce je určeno rovností mezní újmy z práce a mezním užitekem produktu $MD = MU$ (Brožová, 2012).

Jevons vycházel ze svého matematického pojetí slastí a strastí. Tvrdil, že vynakládání pracovního úsilí představuje pro člověka subjektivní strast, újmu a zapříčiňuje jeho únavu. Člověk bude tedy nabízet práci tak dlouho, dokud bude očekávat převahu satisfakce nad újmou. Jevons předpokládal, že mezní újma z práce se s další jednotkou pracovního úsilí snižuje a teprve potom zvyšuje, zatímco mezní užitek produktu, které práce vytváří, klesá (Brožová, 2012). Kritika Jevonsova pojetí uznává neúplné využití této myšlenky při úkolové práci. Pracovník tak může snáze porovnávat užitek ze získaného důchodu a pocíťovanou újmu z práce. Pracovní újma nezávisí pouze na délce a intenzitě pracovního úsilí, ale také na prostředí, ve kterém je práce vykonávána a závisí i na kvalitě vykonávané práce (Blaug, 1997). Jevonsovo pojetí se stalo nejdůležitějším příspěvkem k hlavnímu proudu neoklasické ekonomie.

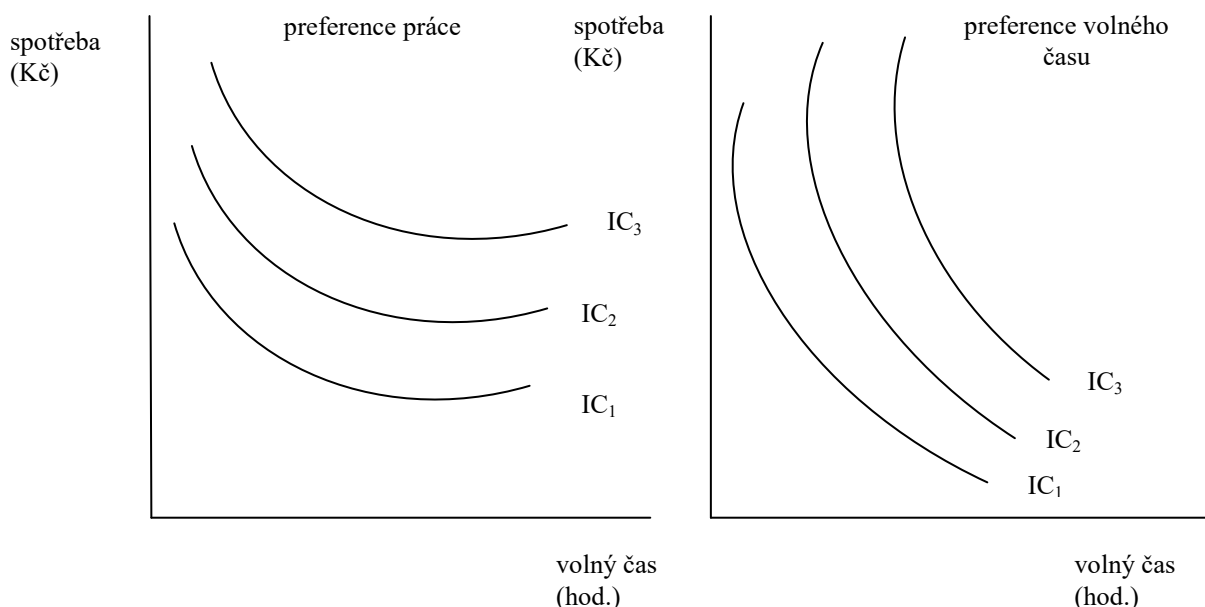
Mimo názorů neoklasiků se můžeme setkat s názory jiných škol. S jedním takovým názorem přišla například Rakouská škola. Představitelé Rakouské školy odmítali pojetí reálných nákladů, protože užitek zboží je jedinou determinantou jeho hodnoty. Pracovník nemůže ovlivňovat hodnotu produktu, protože nemůže měnit denní množství vynakládaného pracovního úsilí. Náзор Rakouské školy kritizoval Eugena von Böhm-Bawerka. Tento ekonom nepřijal, že újma z práce může ovlivňovat alokaci práce mezi různá použití. Tvrdil, že nekvalifikovaná práce je hůře odměňována než kvalifikovaná práce (McConnella a Bruea, 1992).

Všechny názory, které se objevily v 19. století, sloužily k objasnění tvaru křivky individuální nabídky práce. Objevily se různé tvary individuální nabídky práce a autoři, kteří s těmito tvary přišli, byli například Lionel Robbins a Frank Knight. Lionel Robbins přišel s pojetím, že křivka individuální nabídky práce je zpětně zakřivena (Blaug, 1997). Dále John R. Hicks (1975) vysvětlil zpětně zahnutou křivku pomocí substitučního a důchodového efektu.

2.2 Rozšíření verze individuální nabídky práce

Ordinalistická verze individuální nabídky práce se opírala o subjektivní rozhodování člověka o rozdělení času práce a volného času. V případě, že člověk bude více pracovat, získá větší důchod, za který si pořídí více statků, ale naopak obětovává volný čas. Pokud naopak zvolí více volného času, obětovává ušlou čistou mzdu. Preference lidí se liší. Tyto preference zachycuje tvar a poloha indiferenčních křivek.

Graf 2.4: Rozdílné preference spotřeby a volného času

Zdroj: Brožová (2008), vlastní zpracování

Indiferenční křivky workoholika² (viz. Graf 2.4) jsou poměrně ploché a přichylují se k ose y . Vyjadřují nízkou hodnotu volného času a vysokou hodnotu práce. Naopak milovník volného času má indiferenční křivky přichýlené k ose x , což znamená, že má vysokou hodnotu volného času a nízkou hodnotu práce. Za jednu jednotku volného času je připraven obětovat velké množství spotřeby.

Každý člověk má jiný charakter, proto také má každý jiné preference. Důvodem mohou být rozdílné druhy prací či rozdílné životní situace. Volbu mezi spotřebou a volným časem neovlivňují jen odlišné preference, ale například také mzdová omezení.

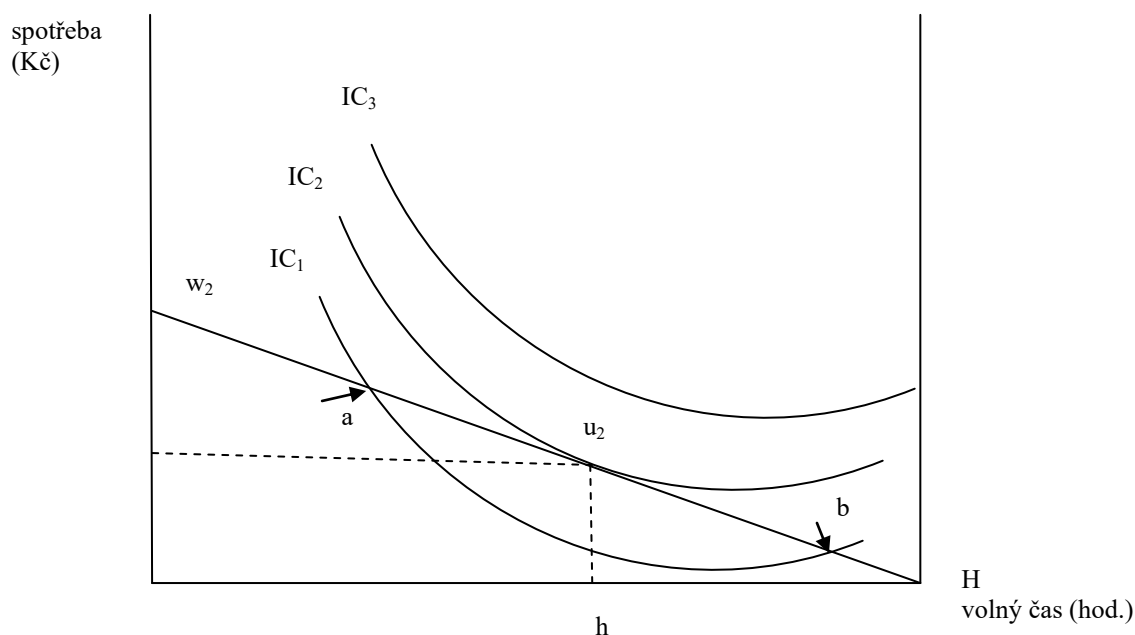
Maximalizace užitku je doprovázena mzdovým omezením. Jestliže má člověk jediný příjem (příjem pocházející z práce) a mzda je určena trhem a nemůže se měnit dle množství odpracovaných hodin, lze zkonstruovat linii mzdového omezení. Tato linie zobrazuje všechny různé kombinace spotřeby a volného času, které může realizovat při dané mzdové sazbě.

Optimální kombinací by byla situace maximálního užitku daného jak subjektivními preferencemi, tak objektivními tržními příležitostmi. Při mzdové sazbě w_2 (viz graf 2.5) je optimální volbou u_2 a dle mzdového omezení je nejvyšší dosažitelnou indiferenční křivkou IC_2 . K této indiferenční křivce je mzdové omezení Hw_2 tangentou. V bodě a je sklon IC_1 vyšší

² Workoholik je člověk, který je zcela závislý na práci. Běžný rodinný život a také zábava už jedince nedokáže uspokojit. Jeho zdroje uspokojení je právě práce (Jurečka, 2013)

než sklon mzdového omezení. V tomto případě je člověk ochoten za jednu dodatečnou jednotku volného času obětovat více, než je její cena na trhu. Zaměstnanec v tomto bodě pracuje více, než by chtěl, proto zvýší svůj celkový užitek tím, že bude pracovat méně hodin a bude mít více volného času. V bodě *b* je situace opačná, tedy subjekt o další volný čas nestojí (Brožová, 2010).

Graf 2.5: Optimální kombinace

Zdroj: Brožová (2010), vlastní úprava

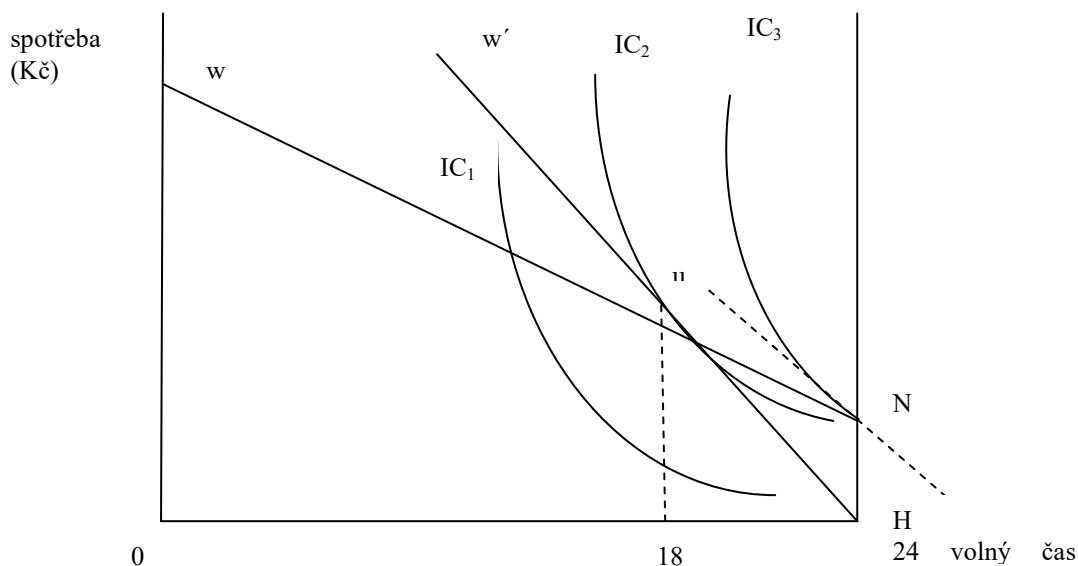
2.2.1 Rozhodování studenta o nabídce práce

Student bude potřebovat volný čas pro své studium, proto ho považuje za velmi cenný. Předpokládejme, že student dostává určitý důchod například od své rodiny a že jeho mzdové omezení je plošší, protože mzdová sazba, kterou by dostal na trhu práce, bude relativně nižší.

V grafu 2.6 můžeme vidět rozhodování studenta o své nabídce práce. Je zřejmé, že sklon jeho indifferenčních křivek je mnohem vyšší než sklon jeho mzdového omezení. Optimální rozhodnutí studenta zobrazuje rohové řešení (bod *N*), ve kterém se mzdové omezení HNw (kde HN je výše kapesného, w dosažená mzdová sazba) dotýká nejvyšší dosažené IC_3 . V bodě *N* je mzdová sazba nižší než studentova mezní míra substituce, což znamená, že jeho individuální ocenění volného času je vyšší než tržní. Z toho důvodu se rozhodne na trh nevstupovat a svůj volný čas bude trávit studiem. S tímto grafem je také spojen koncept rezervační mzdy. Tuto mzdu můžeme chápat jako nejvyšší mzdovou sazbu, při které se člověk rozhoduje nepracovat nebo jako nejnižší mzdovou sazbu, při které se člověk rozhoduje

vstoupit na trh práce. Tato situace je znázorněna sklonem indifferenční křivky IC_3 v bodě N , který ukazuje vyšší hraniční mzdové sazby. V bodě u je studentovo rozpočtové omezení Hw' tečnou IC_2 a student se rozhodne vstoupit na trh práce (McConnell a Brue, 1992).

Graf 2.6: Rozhodování studenta

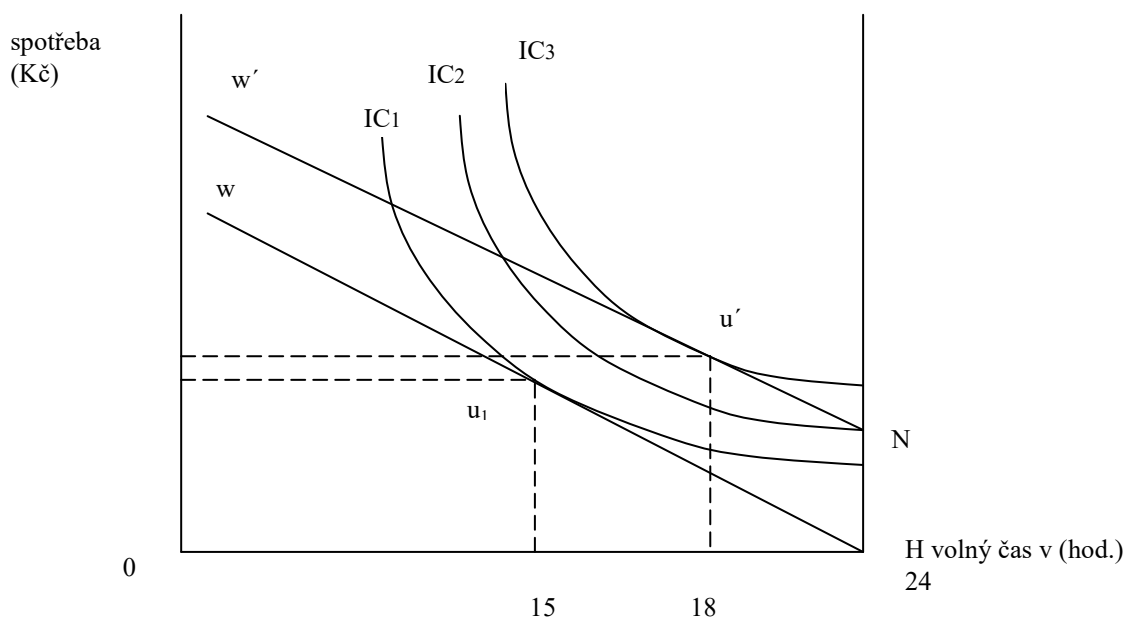

Zdroj: McConnell a Brue (1992), vlastní zpracování

2.2.2 Rozhodování jedince v penzi

Jakmile člověk dosáhne na penzijní věk a začne pobírat nepracovní důchod, tak se jeho příjem z penze nachází v rozsahu HN (viz graf 2.7). Jeho nová optimální pozice je dána rohových řešením v bodě N . I když se subjekt dostává mimo pracovní trhy, jeho pozice je lepší, než kdyby na pracovním trhu zůstal. Dostává se na indifferenční křivku IC_2 a jeho peněžní příjem je menší, ale má zase více volného času. Do pozice u' by se člověk dostal v případě, kdyby chtěl zároveň s penzí pracovat. Musel by pracovat 6 hodin při vyšším důchodu a při vyšší úrovni užitku.

Graf 2.7: Rozhodování jedince v penzi

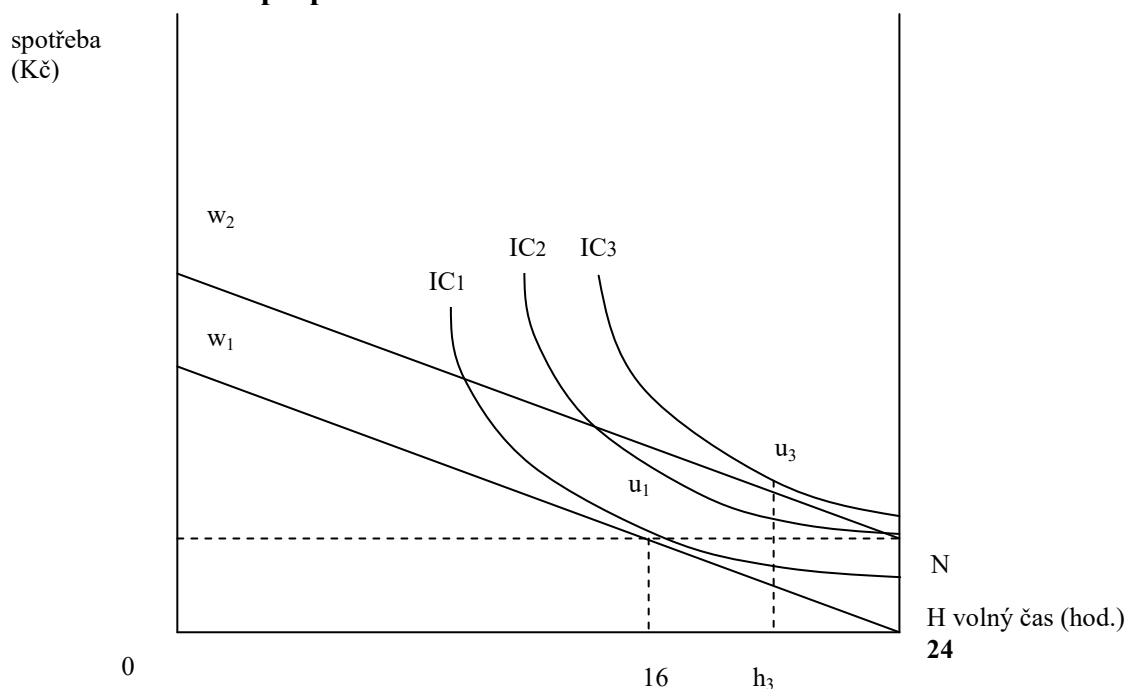

Zdroj: McConnell a Brue (1992), vlastní zpracování

2.2.3 Rozhodování jedince pobírajícího sociální dávky

Graf 2.8 zobrazuje situaci v případě jedince, který pobírá sociální dávky. Jestliže pracovník pobírá mzdu blízko výše minimální mzdy, má jeho mzdové omezení nízký sklon. Nachází se v rovnováze u_1 a pracuje osm hodin. Jakmile bude mít nárok na sociální dávky (ty budou ve stejné výši jako příjem ze zaměstnání), dostane se na vyšší indiferenční křivku IC_2 . Svůj užitek si může jedinec zvýšit tím, že si bude přivydělávat (Borjas, 2010).

Graf 2.8: Rozhodování při pobírání sociálních dávek

Zdroj: McConnell a Brue (1992), vlastní zpracování

2.2.4 Rozhodování domácnosti o nabídce práce

V domácnosti hrají významnou roli odlišný lidský kapitál a pracovní zkušenosti ženy a muže, očekávání od práce a také odlišná ochota pracovat. Dále je nutné vzít v úvahu, že jiný kariérní růst budou mít svobodné nebo bezdětné ženy a jiná očekávání jsou u žen, které se starají o domácnost a pečují o děti. Velmi důležité při rozhodování o nabídce práce v domácnosti je, aby si muž a žena rozdělili povinnosti týkající se zabezpečení domácnosti a péče o děti. Musí se také rozhodovat o množství volného času a práce. Jedinci již nerozhodují sami za sebe, ale za celou rodinu.

Funkce užitku rodiny se v případě rodiny rozšíří. Je to dáno tím, že muž i žena v rodině budou chtít maximalizovat užitek domácnosti, který se sestává ze spotřeby určitého množství spotřebního zboží a služeb a volného času muže a volného času ženy. Funkce má tvar:

$$U = (X, H_m, H_f), \quad (2.3)$$

kde X je množství spotřebního zboží a služeb, H_f je volný čas ženy a H_m je volný čas muže.

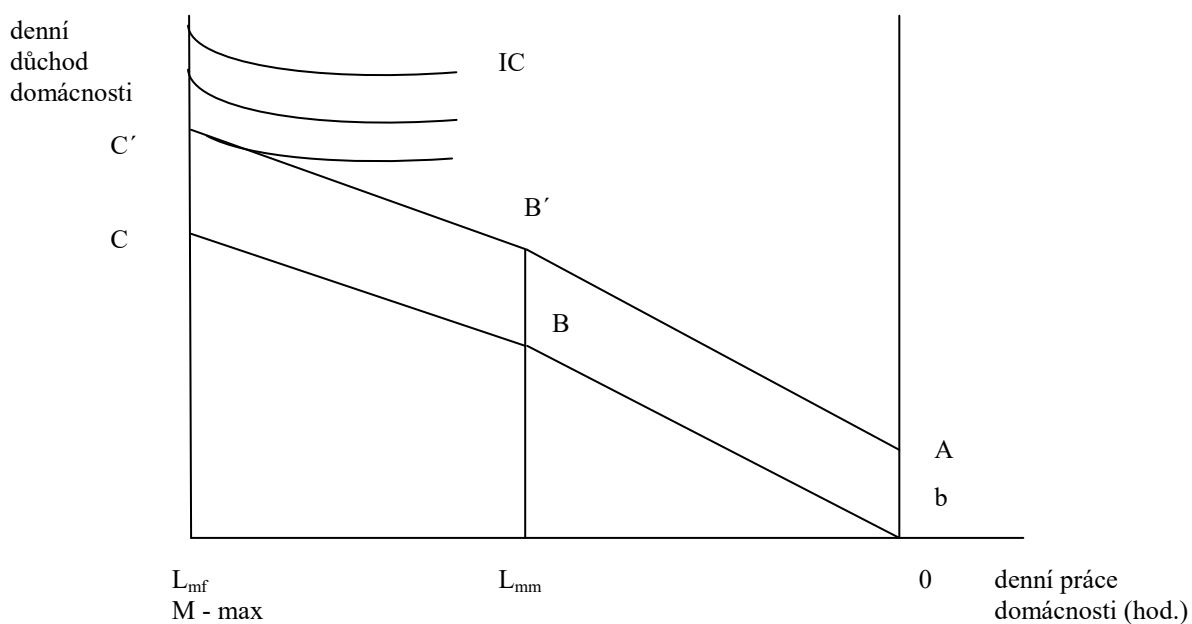
Důchodová funkce rodiny má tvar:

$$w_m \cdot L_m + w_f \cdot L_f + b = P_x \cdot X, \quad (2.4)$$

kde w_m je mzdová sazba muže, L_m je počet hodin odpracovaných mužem, w_f je mzdová sazba ženy, L_f je počet hodin odpracovaných ženou, b je dosažitelný nepracovní důchod, P_x je cena zboží a služeb a X je spotřeba zboží a služeb (Brožová, 2008).

Lépe tuto situaci zobrazuje Graf 2.9. Křivka $0, B, C$ v tomto grafu znázorňuje mzdové omezení domácnosti. Tato křivka je rozdělená na dvě části, kdy každá část má jiný sklon. Dva rozdílné sklony jsou dány tím, že na trh práce vstoupí nejprve ten člen rodiny, který dosáhne na vyšší mzdovou sazbu a poté ten, co dosáhne na nižší mzdovou sazbu. Tím rodina minimalizuje náklady obětované příležitosti péče o domácnost (Madden, 1987). Za předpokladu, že vyšší mzdovou sazbu dostane muž, pak bod B znázorňuje maximální počet hodin práce nabízené mužem (L_{mm}). Bod C pak ukazuje maximální počet hodin práce, které může nabízet žena (L_{mf}). M -max znázorňuje maximální možnou velikost nabídky práce domácnosti. Křivka $0, A, B', C'$ ukazuje důchodové omezení v případě, že rodina dosáhne na mimopracovní příjmy, jako například sociální dávky apod. b tedy zobrazuje zvýšení důchodového omezení práce o např. sociální dávky. Ideální řešení účasti muže a ženy na trhu práce závisí na poloze indifferenčních křivek (IC) domácnosti. V případě rodiny, která nemůže mít děti, budou muž a žena spíše workoholici, pak bude tvar a poloha IC indukovat rohové řešení v bodě C' . Muž i žena budou chtít odpracovat co největší počet hodin. Jiná situace bude v případě rodiny s dětmi a jiná při změně mzdové sazby muže či ženy (Becker a Ghez, 1975).

Graf 2.9: Rozhodování domácnosti

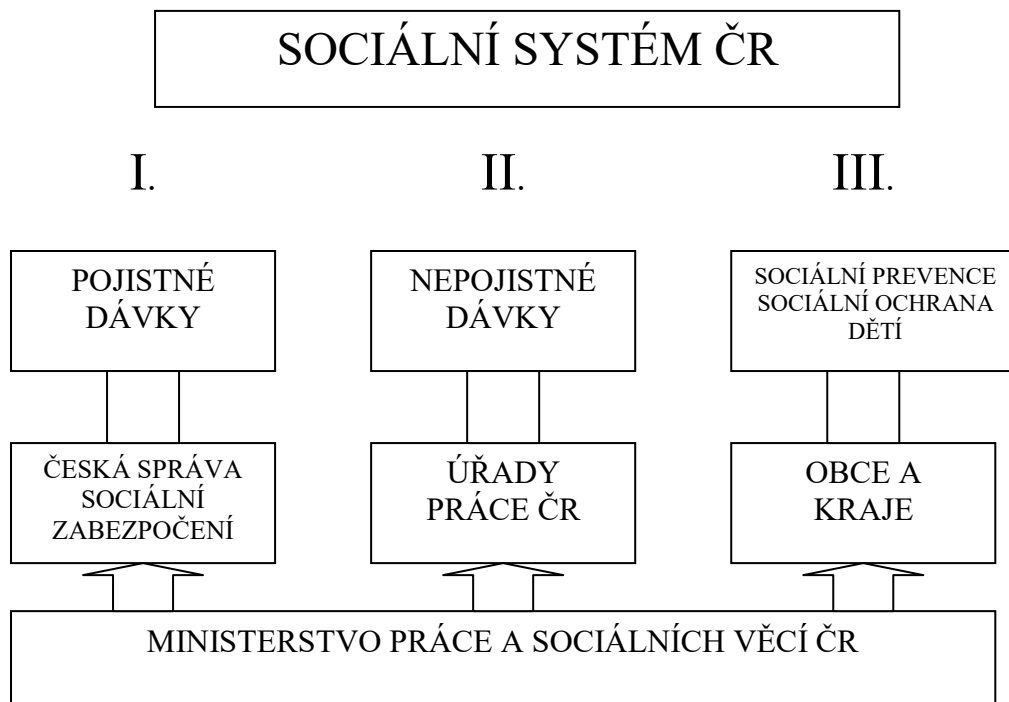
Zdroj: Brožová (2008), vlastní úprava

Závěrem této kapitoly jsou stručně vypsány faktory, které mají podstatný vliv na velikost nabídky jedince. Mezi tyto faktory patří například daně, lidský kapitál, diskriminace, odborové organizace, minimální mzda, segmentace na trhu práce a sociální dávky. Faktorů, které ovlivňují nabídku práce, existuje více, ale tyto uvedené jsou považovány z pohledu této diplomové práce za nejvýznamnější (Dvořáková a kol., 2011).

3 Sociální systém České republiky

Sociální systém České republiky se skládá ze tří pilířů. Těmito pilíři rozumíme úřady (instituce), které řeší veškeré sociální situace a občan se na ně může obrátit s danou sociální událostí. Těmito institucemi jsou: Česká správa sociálního zabezpečení (ČSSZ), Úřady práce ČR, obce a kraje (Nečadová, 2015).

Obrázek 3.1: Sociální systém ČR

Zdroj: Nečadová, 2015, vlastní zpracování

Všechny tři instituce jsou podřízeny Ministerstvu práce a sociálních věcí. Česká správa sociálního zabezpečení vydává tzv. pojistné dávky. Pojistnými dávkami rozumíme důchody a nemocenské dávky. Příjmy České správy sociálního zabezpečení jsou tvořeny ze státu odvedených sociálních pojištění z příjmů ekonomicky aktivních jedinců a do jisté míry i státním rozpočtem, respektive daňovými příjmy. Úřady práce ČR zajišťují tzv. nepojistné dávky. Mezi nepojistné dávky patří dávky v hmotné nouzi, dávky státní sociální podpory, dávky pěstounské péče, dávky pro zdravotně postižené občany a dávky státní politiky zaměstnanosti. Příjmy Úřadů práce ČR se skládají z daňových příjmů státního rozpočtu a také ze státu odvedených sociálních pojištění z příjmů ekonomicky aktivních občanů, hlavně jako zdroj pro podpory v nezaměstnanosti. Dále se na sociálním systému ČR podílejí samosprávné celky – obce a kraje. V současné době je jejich úkolem správa oblasti sociálních služeb,

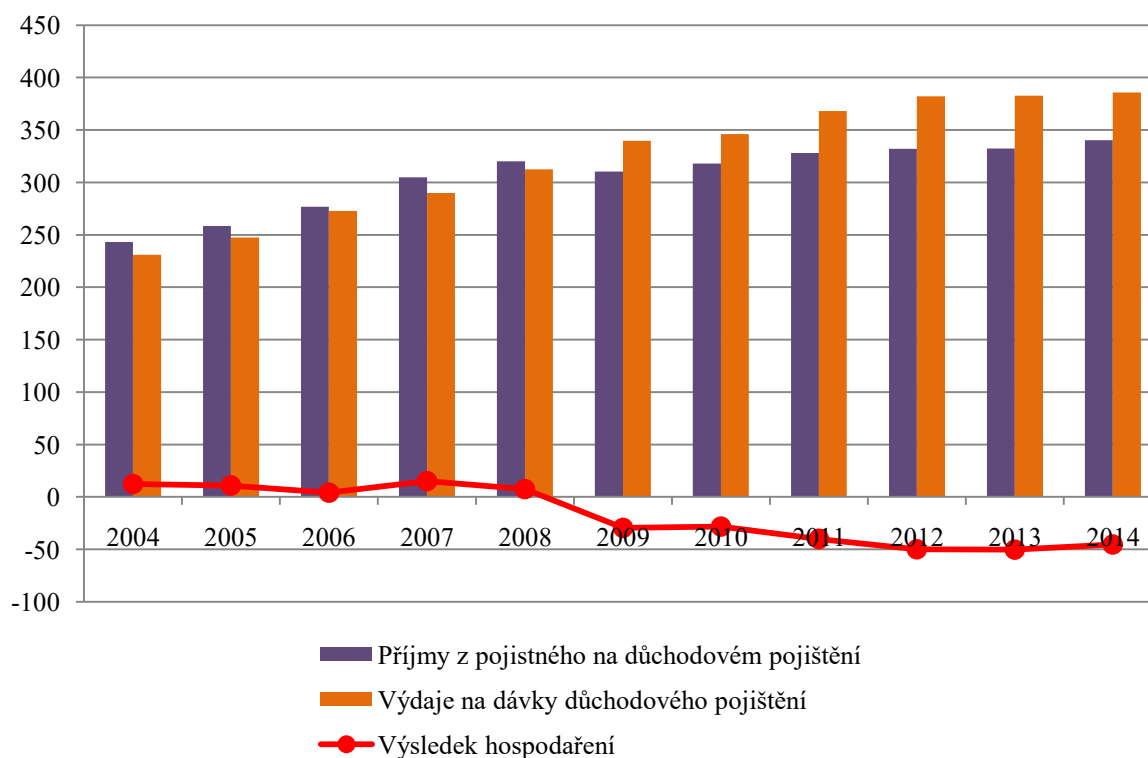
sociální prevence, sociálně-právní ochrana dětí a rodiny, apod.. Obce a kraje jsou financovány z vlastních příjmů a z přerozdělených prostředků poskytovaných ze zákona rozpočtům samospráv ze státního rozpočtu (Kaczor, 2015).

V dalších podkapitolách budou rozebrány jednotlivé benefity sociálního systému ČR a graficky analyzován vývoj některých těchto benefitů.

3.1 Důchody

Důchody jsou velmi důležitou výdajovou položkou státního rozpočtu České republiky. V posledních letech se důchodový účet nachází v záporných hodnotách, což znamená, že prostředků vybraných na důchodovém pojištění je méně než prostředků vyplácených na důchody (viz. Graf 3.1). Prohlubující se deficit je způsoben stárnutím populace. Ve vztahu k odvodům sociálního pojištění může občanům vzniknout nárok na tyto důchod: starobní důchod, invalidní důchod, vdovský a vdovecký důchod, sirotčí důchod (Ministerstvo financí ČR, 2013).

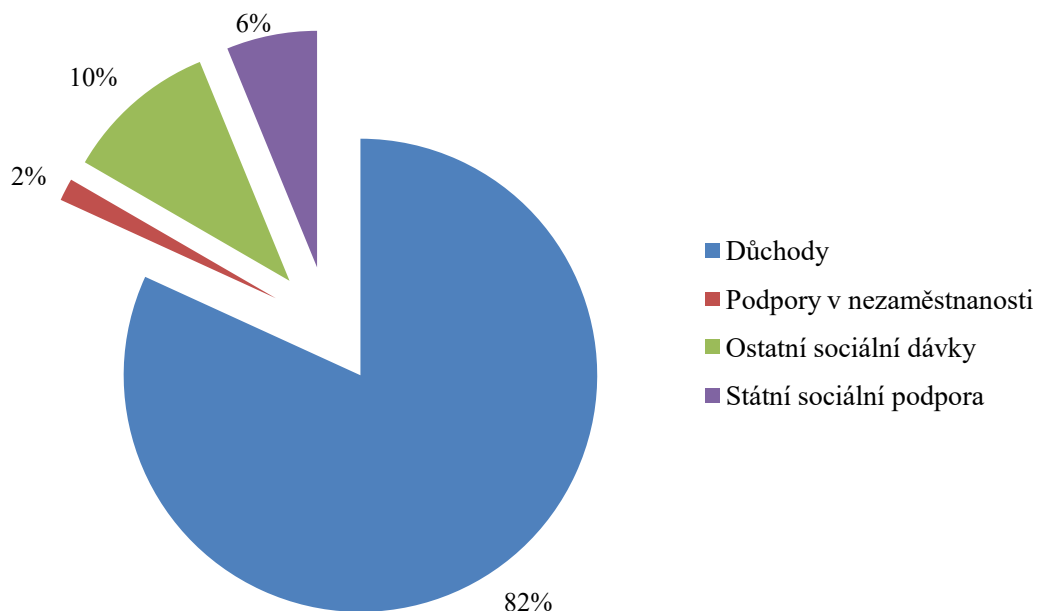
Graf 3.1: Hospodaření systému důchodového pojištění v letech 2004 – 2014 (v mld. Kč)

Zdroj: Ministerstvo financí, 2013 - 2015, vlastní zpracování

Graf 3.2 znázorňuje sociální výdaje státního rozpočtu České republiky v roce 2014. Je zřejmé, že důchodová složka tvoří většinu sociálních výdajů a naopak výdaje na podpory v nezaměstnanosti měly v tomto roce nejmenší podíl na celkových výdajích státního rozpočtu.

Graf 3.2: Sociální výdaje státního rozpočtu České republiky v roce 2014

Zdroj: Ministerstvo financí ČR, 2015, vlastní zpracování

3.1.1 Starobní důchod

Úkolem starobního důchodu je zabezpečit občany v době, kdy nebudou schopni získat prostředky pro uspokojování svých potřeb vlastní ekonomickou aktivitou z důvodu vysokého věku. Podmínkou pro pobírání starobního důchodu je dosáhnout tzv. důchodového věku a splnit potřebnou dobu pojištění. Určení tzv. důchodového věku je velmi komplikované. Dle zákona jsou dány různé věkové kategorie, pro které je důchodový věk definován rozdílně. Jedná se o kategorie:

- narozen před rokem 1936,
- narozen po roce 1936,
- narozen po roce 1977.

Podrobnější informace pro určení důchodového věku lze nalézt v zákoně č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2011). Potřebná doba pojištění,

pro nárok na starobní důchod se u konkrétních jedinců testuje k okamžiku dosažení důchodového věku.

Od 1. 1. 2010 může občan po získání starobního důchodu pracovat a souběžně pobírat důchod v plné výši. A také oproti předchozímu roku může pracovník pobírající starobní důchod požádat o výplatu starobního důchodu v poloviční výši (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2011).

3.1.2 Vdovský a vdovecký důchod

Závažnou situací v rodině je také úmrtí jednoho z členů rodiny (manžel či manželka). Výdaje každé rodiny jsou nastaveny na určitý standard. V případě výpadku jednoho z příjmů v rodině může dojít k situaci, kdy rodina přestane být zaopatřena. Pro řešení této situace byly zavedeny pozůstalostní důchody – vdovský a vdovecký.

Nárok na vdovský a vdovecký důchod má vdova či vdovec jestliže zemřelý byl příjemcem starobního nebo invalidního důchodu, nebo některý z těchto důchodů vznikl splněním doby pojištění. Tento důchod se vyplácí po dobu jednoho roku od smrti manžela či manželky (Česká správa sociálního zabezpečení, 2014).

3.1.3 Sirotčí důchod

Řadí se mezi pozůstalostní důchody. Nárok na tento důchod má nezaopatřené nezletilé (tj. do 18 let) i zletilé (tj. po dosažení 18 let, maximálně do 26 let) dítě. Od 1. 1. 2012 náleží sirotčí důchod po osobě, která převzala dítě do péče pouze v případě, jestliže dítě bylo zemřelou osobou převzato do péče nahrazující péči rodičů na základě rozhodnutí soudu o svěření do výchovy nebo do společné výchovy manželů. Podmínky nároku na tento důchod jsou stejné jako v případě vdovského a vdoveckého důchodu (Česká správa sociálního zabezpečení, 2015).

3.1.4 Invalidní důchod

Účelem invalidního důchodu je sociálně zabezpečit jedince, který s ohledem na svůj dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav nemůže vykonávat výdělečnou aktivitu, nebo je při výkonu práce zdravotně omezen. Dlouhodobým hlediskem není myšlena nemoc či úraz (např. zlomená noha). Pro tyto situace je zavedena jiné dávky, konkrétně nemocenské dávky.

Od roku 2010 byly zavedeny tři stupně invalidity. Do roku 2010 existovala pouze úplná invalidita či částečná. Tyto dva pojmy byly tedy nahrazeny invalidním důchodem prvního, druhého nebo třetího stupně.

3.2 Dávky nemocenského pojištění

Dávky nemocenského pojištění jsou typem tzv. pojistných dávek. Účelem dávek nemocenského pojištění je tedy finančně zabezpečit ekonomicky aktivní obyvatele v době, kdy kvůli nemoci nebo mateřství krátkodobě přijdou o výdělek. Mezi dávky nemocenského pojištění patří: nemocenské, peněžitá pomoc v mateřství, ošetrovné a vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství. Účast na nemocenské pojištění je dána zákonem č. 187/2006 Sb. o nemocenském pojištění a je povinná pro všechny občany.

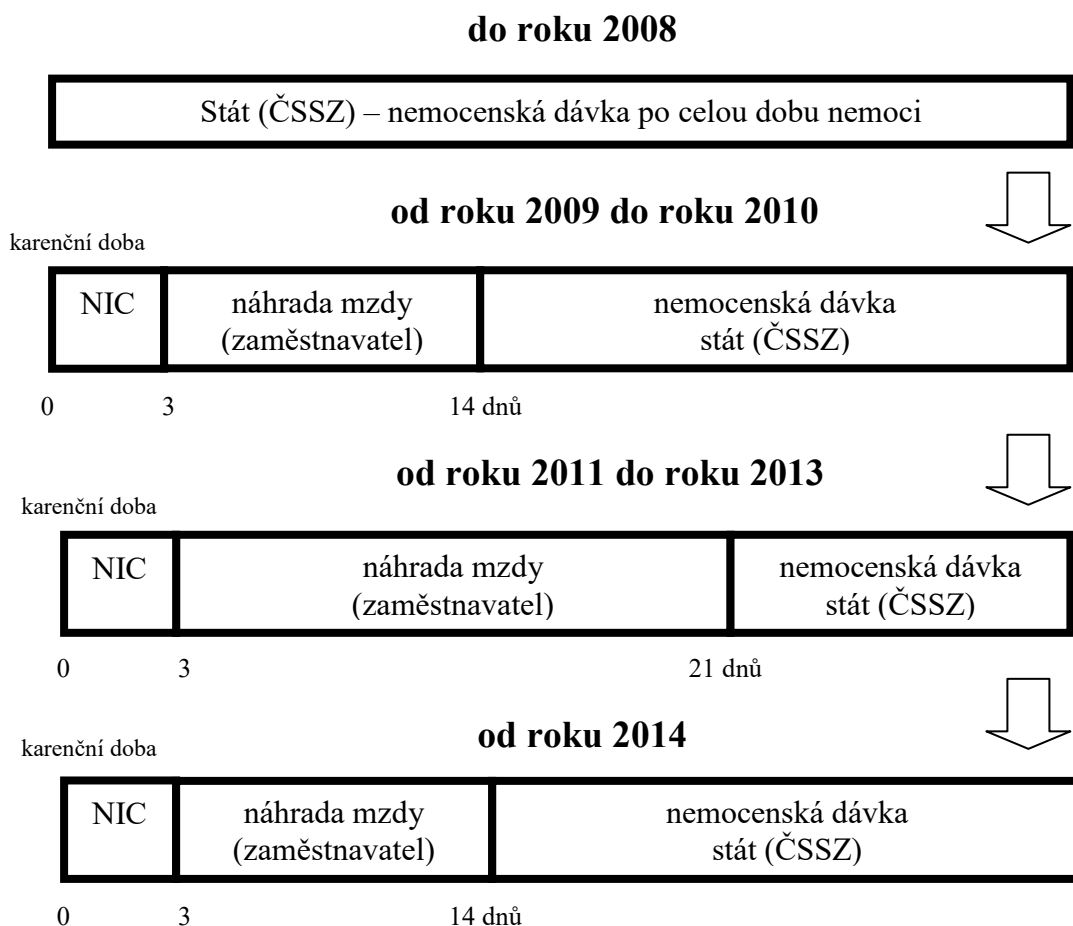
3.2.1 Nemocenské

Nemocenské dávky jsou považovány za nejdůležitější dávku nemocenského pojištění. Účelem nemocenské dávky je finanční podpora zaměstnance nebo podnikatele v době jeho nemoci, kdy není schopen pracovat a ztrácí svůj hlavní zdroj příjmů (mzdu), resp. není schopen tvořit zisk (podnikatel) (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2015). V době nemoci je nutno rozlišit tři pojmy:

- karenční doba – doba, kdy není vyplácena žádná náhrada mzdy (zisku). Od roku 2015 jde o první tři dny nemoci (výjimkou je nařízená karanténa),
- náhrada mzdy- v průběhu této doby, která následuje ihned po karenční době, musí na základě zákona vyplácet náhradu mzdy zaměstnavatel ze svých prostředků. Od roku 2015 se jedná o 4. – 14. den nemoci,
- nemocenská dávka (nemocenské) – zde se již jedná o státem vyplácenou nemocenskou dávku z prostředků sociálního (nemocenského) pojištění. Od roku 2015 je nemocenská dávka vyplácena od 15. dne nemoci (Česká správa sociálního zabezpečení, 2015).

Z obrázku 3.2 je patrné, že přístup státu k vyplácení nemocenské dávky se v průběhu let několikrát měnil. Zásadní změna proběhla v roce 2009. V tomto roce došlo k přechodu z plně hrazené nemocenské státem po celou dobu nemoci ke karenční době a zaměstnavatelé se dle zákona museli podílet na vyplácení nemocenské dávky a to od 4. dne nemoci po 14. den nemoci. Od roku 2011 došlo k dočasnému prodloužení období poskytování náhrady mzdy zaměstnavatelem po dobu 21 dní. Nakonec se v roce 2014 doba vyplácení náhrady mzdy zaměstnavatelem vrátila na původních 14 dnů.

Obrázek 3.2: Vývoj zajištění v době nemoci

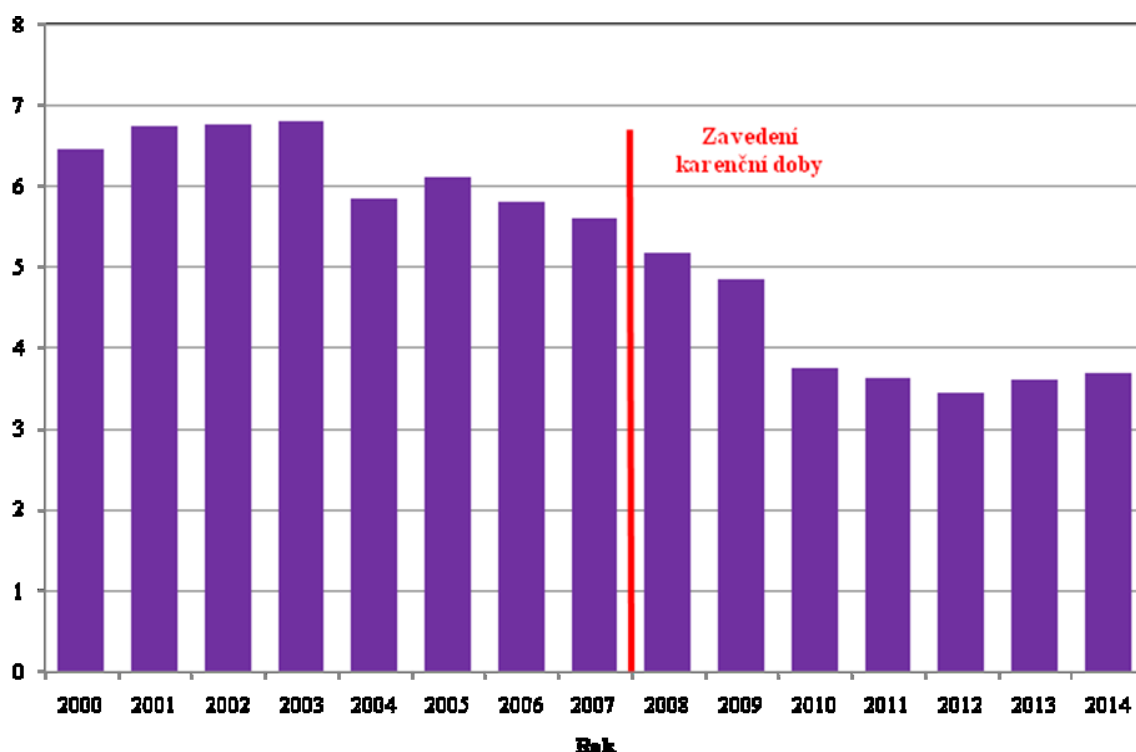
Zdroj: Kaczor (2015), vlastní úprava

K zavedení karenční doby do českého právního řádu došlo již v roce 2008, ale 23. dubna 2008 byl tento zákon Ústavním soudem zrušen. Definitivně byla karenční doba tedy zavedena až v roce 2009 (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2008).

V grafu 3.3 můžeme vidět průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti³ pro nemoc a úraz ČR v letech 2000 – 2014. Je zřejmé, že přesun od plně hrazené nemocenské státem po celou dobu nemoci ke karenční době značně ovlivnil systém sociální podpory v době nemoci. Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti se od tohoto období značně snížilo.

³ Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti = procentuální podíl celkového počtu kalendářních dnů pracovní neschopnosti a násobku průměrného počtu osob nemocensky pojištěných a počtu kalendářních dnů ve sledovaném roce.

Graf 3.3: Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz ČR v letech 2000 - 2014

Zdroj: Český statistický úřad, 2000 – 2014, vlastní zpracování

3.2.2 Peněžitá pomoc v mateřství

Druhou, a také velmi důležitou dávkou nemocenského pojištění je peněžitá pomoc v mateřství. Dávka je určena jako finanční pomoc ženě, která nemůže být v důsledku těhotenství či mateřství výdělečně činná. Nárok na tuto dávku je podmíněn účastí pojištěnce na pojištění alespoň po dobu 270 kalendářních dní v posledních dvou letech před nástupem na peněžitou pomoc v mateřství. Matce náleží v souvislosti s porodem a péčí o dítě mateřská dovolená po dobu 28 týdnů, u dvou a více dětí současně po dobu 37 týdnů. Peněžitá pomoc v mateřství se vyplácí matce po dobu těchto 28 týdnů (u více dětí 37 týdnů) a to začátkem šestého až osmého týdne před očekávaným dnem porodu. Výše peněžité pomoci je přímo úměrná předchozímu výdělku, ale je určena i maximální výše dávky. Pro osoby samostatně výdělečně činné jsou zavedeny jiné podmínky (Aktuálně.cz, 2015).

3.2.3 Ošetrovné

Ošetrovné je dávka, která je určena zaměstnanci, který nemůže pracovat z důvodu ošetrování dítěte mladšího 10 – ti let nebo i jiného člena domácnosti, v případě že to jeho zdravotní stav vyžaduje. Dalším důvodem pobírání této dávky může být neočekávané uzavření školky (školy) dítěte (z důvodu neočekávané havárie nebo jiné události) nebo uvalení karantény na dítě. Cílem dávky je řešit situace související s péčí zaměstnance o dítě nebo jiného člena rodiny, což mu nedovoluje vykonávat zaměstnání a pobírat mzdu (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2015).

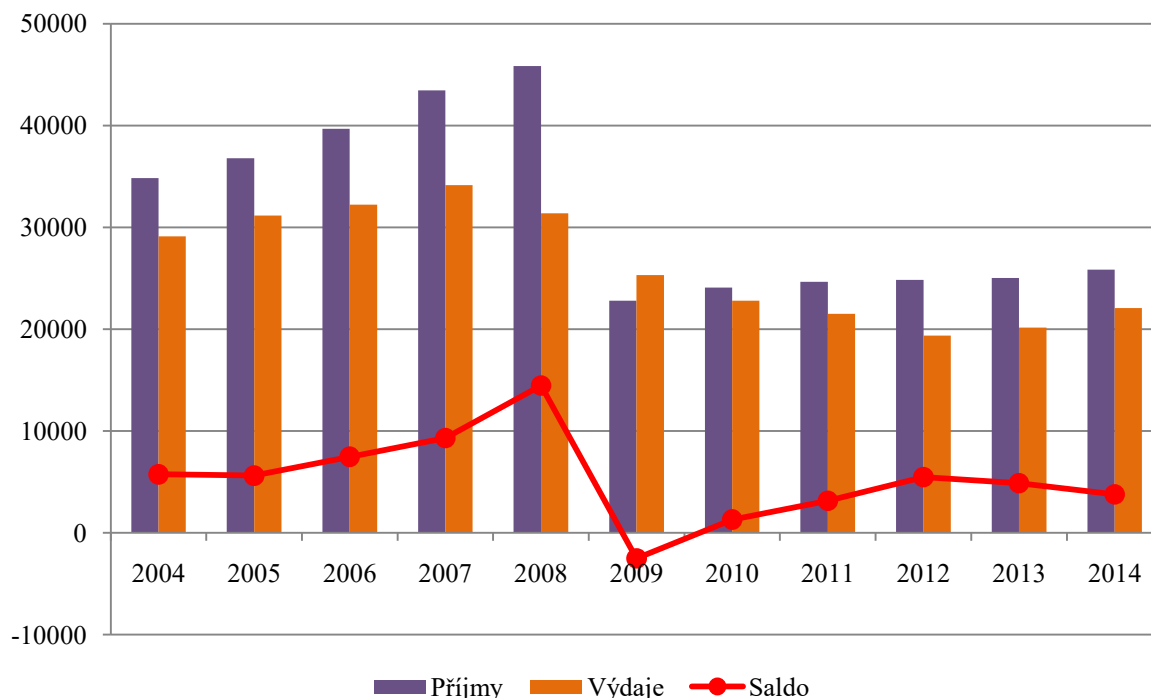
3.2.4 Vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství

Čtvrtou dávkou nemocenského pojištění je vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství. Nárok na tuto dávku má těhotná zaměstnankyně, která byla převedena na jinou práci. K převodu na jinou práci zaměstnankyně dochází z důvodu neschopnosti pracovat v těhotenství na pozici, kterou doposud vykonávala a to dle rozhodnutí ošetrujícího lékaře. Dále na vyrovnávací příspěvek má nárok zaměstnankyně, která byla v období do konce devátého měsíce po porodu převedena na jinou práci. Účelem vyrovnávacího příspěvku v těhotenství a mateřství je především sociálně ochránit těhotné ženy a matky do devátého měsíce po porodu před situacemi, kdy by na těhotenství či mateřství dopláceny nižším příjmem. Jedná se o jakýsi doplatek do původní mzdy, kterou těhotná zaměstnankyně pobírala ještě před převodem na jinou práci.

V grafu 3.4 můžeme vidět, že saldo dávek nemocenského pojištění mezi lety 2004 až 2008 se pohybovalo v kladných hodnotách. V roce 2009 se saldo dostalo do záporných hodnot. V ostatních letech saldo vykazovalo přebytek. Důvodů minusových hodnot, které byly v roce 2009, je hned několik. Jedním z důvodů bylo zavedení karenční doby a také přesun povinnosti platit náhradu mzdy po dobu prvních 14 dnů nemoci ze státu na zaměstnavatele. V posledních letech dochází k eliminaci krátkodobých nemocí. Tyto nemoci zaměstnanci řeší vybíráním dovolené (Kaczor, 2015).

Výše výdajů nemocenského je ovlivněna především vývojem počtu nemocensky pojištěných osob a průměrné výše nemocenského připadající na jednoho pojištěnce. Výdaje na ošetrovné jsou dále ovlivněny počtem dětí a výše výdajů na peněžitou pomoc v mateřství závisí na počtu narozených dětí (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2015).

Graf 3.4: Vývoj příjmů a výdajů na dávky nemocenského pojištění v letech 2004 – 2014 (v mil. Kč)

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí (2015), vlastní zpracování

3.3 Dávky státní sociální podpory

Dávky státní sociální podpory jsou dávky, kterou jsou poskytovány osobám ve společensky uznávaných situacích, kdy stát skrze jejich vyplácení z části přejímá spoluzodpovědnost za vzniklou sociální situaci. V souvislosti se systémem státní sociální podpory jsou vypláceny dávky: příspěvek na dítě, rodičovský příspěvek, příspěvek na bydlení, porodné a pohřebné (Integrovaný portál MPSV, 2015).

3.3.1 Přídavek na dítě

Jedná se o základní dávku pro rodiny s nezaopatřenými dětmi, která přispívá k pokrytí nákladů spojených s výživou a výchovou dítěte. Je to dávka, která je nárokem dítěte, i když tento nárok do 18 let uplatňuje jeho zákonný zástupce. Nárok na přídavek na dítě má nezaopatřené dítě, které žije v rodině, která má průměrný měsíční čistý příjem v uplynulém kalendářním roce menší než 2,4násobek životního minima rodiny (Břeská, a kol., 2012).

Do roku 2010 byla výše přídavku na dítě odstupňována dle výše příjmů rodiny (zvýšená, snížená a základní výměra). Nyní aktuálně je přídavek příjemcům vyplácen jednotnou

částkou, která je závislá na věku nezaopatřeného dítěte (viz. Tabulka 3.1). Přídavek na dítě se vyplácí měsíčně.

Tabulka 3.1: Výše přídatku na dítě (Kč/ měsíc)

Věk nezaopatřeného dítěte	Přídavek na dítě v Kč měsíčně
do 6 let	500
6 – 15 let	610
15 – 26 let	700

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2015, vlastní úprava

3.3.2 Příspěvek na bydlení

Příspěvkem na bydlení přispívá stát na náklady na bydlení rodinám a jednotlivcům s nízkými příjmy (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2015).

V České republice není příspěvek na bydlení jedinou účelovou dávkou vyplácenou na bydlení. V systému dávek hmotné nouze existuje ještě tzv. doplatek na bydlení, se kterým je příspěvek na bydlení často zaměňován.

Existují tři podmínky nároku na tento příspěvek. Žádat o příspěvek na bydlení může vlastník nebo nájemce bytu, který je v bytě hlášen k trvalému pobytu. Dále náklady na bydlení musí přesahovat 30 % příjmů rodiny (v Praze to musí být 35 % příjmů) a výše uvedené částky 30 % příjmů rodiny nesmí být vyšší než částka takzvaných normativních nákladů na bydlení⁴ (Veřejný ochránce práv, 2015).

Výše příspěvku na bydlení je určena rozdílem mezi normativními náklady na bydlení a částkou 30 % příjmů rodiny (v Praze 35 % příjmů rodiny). V případě, že příjem rodiny nedosahuje životního minima⁵, počítá se s částkou odpovídající životnímu minimu této

⁴ Normativní náklady jsou stanoveny jako průměrné náklady na bydlení dle velikosti obce a počtu členů domácnosti. Tyto náklady zahrnují pro nájemní byty částku nájemného v souladu se zákonem o nájemném a pro družstevní byty a byty vlastníků obdobné náklady. Dále zahrnují cenu služeb a energií. Normativní náklady na bydlení jsou počítány na přiměřené velikosti bytů pro daný počet osob v nich trvale bydlících. Výše normativních nákladů je určena v zákoně č. 117/1995 Sb. o státní sociální podpoře (Veřejný ochránce práv, 2015).

⁵ Životní minimum stanovuje zákon č. 110/2006 Sb., paragraf 1, odstavec 1: „Životní minimum je minimální hranice peněžních příjmů fyzických osob k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb.“ Výše životního minima v Kč za měsíc:

- pro jednotlivce - 3 410 Kč
- pro první osobu v domácnosti – 3 140 Kč
- pro druhou a další osobu v domácnosti, která není nezaopatřeným dítětem – 2 830 Kč
- pro nezaopatřené dítě ve věku:
 - o do 6 let – 1 740 Kč
 - o 6 – 15 let – 2 140 Kč
 - o 15 – 26 let – 2 450 Kč (MPSV, 2013).

rodiny, i když tuto částku ve skutečnosti nepobírá. Tato rodina není znevýhodněna, protože ji vzniká nárok na další dávku na bydlení a tou je doplatek na bydlení.

3.3.3 Porodné

Jde o dávku, kterou stát přispívá rodině s nízkými příjmy jednorázově na náklady související s narozením dítěte. V tomto případě je oprávněnou osobou matka dítěte a podmínky nároku jsou dvě: poskytuje se na první a na druhé živě narozené dítě a průměrný měsíční čisté příjmy rodiny nesmí v rozhodném období přesáhnout 2,7 násobek životního minima rodiny. Rozhodným obdobím se rozumí poslední ukončené kalendářní čtvrtletí před datem porodu. Výše porodného je ve výši 13 000 Kč na první živě narozené dítě a 10 000 Kč na druhé živě narozené dítě (Aktuálně.cz, 2015).

3.3.4 Rodičovský příspěvek

Smyslem tohoto příspěvku je finančně podpořit rodiče (otce nebo matku) v době, kdy nemůže být z důvodu péče o dítě do 4 let věku výdělečně činný. Nárok na rodičovský příspěvek má rodič, který po celý kalendářní měsíc osobně, celodenně a řádně pečuje o dítě, které je nejmladší v rodině, a to až do vyčerpání celkové částky 220 000 Kč, nejdéle do 4 let věku dítěte. Maximální možná doba pobírání rodičovského příspěvku je 3 800 Kč měsíčně do 4 let věku dítěte a minimální možná doba pobírání je 11 500 Kč do 20 měsíců věku dítěte (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2015).

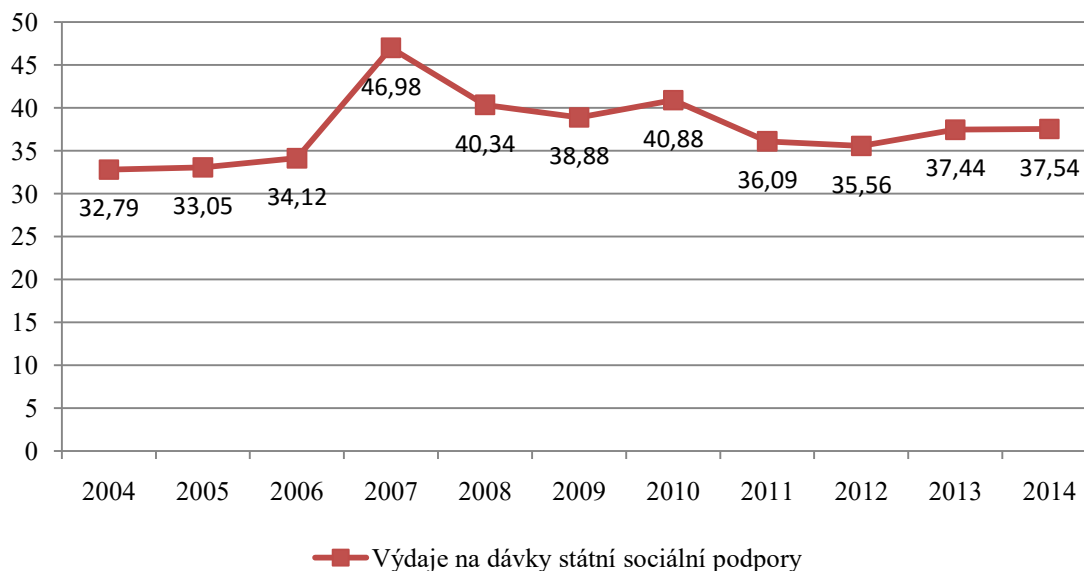
3.3.5 Pohřebné

Účelem pohřebného je pomáhat rodinám kompenzovat náklady spojené s pohřbem člena rodiny v zákonem specifikovaných situacích. Pohřebné se vyplácí jednorázově. Dávka je vyplácena osobě, která vypravila pohřeb nezaopatřenému dítěti, nebo osobě, která byla rodičem nezaopatřeného dítěte. Zemřelá osoba musí mít ke dni úmrtí trvalý pobyt na území ČR.

Níže uvedený Graf 3.5 uvádí vývoj výdajů na dávky státní sociální podpory. Jak můžeme vidět, v roce 2007 došlo ke značnému nárůstu výdajů. Důvodem byl finančně neudržitelný sociální systém (např. málo adresný sociální systém, atd.). Pokles, ke kterému došlo po tomto roce, byl způsoben reformou veřejných financí. Další pokles výdajů od roku 2011 souvisel s úspornými legislativními úpravami, které byly účiny právě od roku 2011. Došlo k zúžení nároku na sociální příplatek pouze na rodiny se zdravotně postiženými dětmi, dále byl omezen nárok u porodného pouze na prvorozené dítě v rodině s rozhodným příjmem

do 2,4 násobku životního minima a také byla provedena úprava konstrukce rodičovského příspěvku. Od roku 2012 je trend vývoje výdajů mírně rostoucí (Demografie, 2006).

Graf 3.5: Vývoj výdajů na dávky státní sociální podpory

Zdroj: Ministerstvo financí 2004 – 2014, vlastní zpracování

3.4 Dávky vyplácené v rámci státní podpory zaměstnanosti

Dávkami vyplácenými v rámci státní podpory zaměstnanosti jsou podpora v nezaměstnanosti a podpora při rekvalifikaci. Tyto dávky patří do tzv. pasivní politiky zaměstnanosti státu. „Pasivní politika zaměstnanosti představuje hmotné zabezpečení uchazečů o zaměstnání formou podpory v nezaměstnanosti nebo zabezpečení těch, kteří se dostávají v důsledku nízkých příjmů do kategorie „sociálně slabých“. Zahrnuje také stimulaci předčasného odchodu do důchodu, případně stimulaci nižší zaměstnanosti žen. Výdaje na pasivní politiku zaměstnanosti mají charakter transferů.“ (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2007, str. 49)

3.4.1 Podpora v nezaměstnanosti

Pojem podpora v nezaměstnanosti nahradil dřívější označení „hmotné zabezpečení uchazeče o zaměstnání“. Účelem podpory v nezaměstnanosti je finanční zabezpečení těch obyvatel, kteří práci nemají, ale snaží se jí najít.

Nárok na podporu v nezaměstnanosti má uchazeč o zaměstnání, který získal v posledních dvou letech před svým zaevidováním na úřadu práce zaměstnání nebo jinou výdělečnou činností dobu důchodového pojištění v délce aspoň 12 měsíců. Dále uchazeč,

který požádal pobočku úřadu práce, u které je veden v evidenci uchazečů o zaměstnání, o poskytnutí podpory v nezaměstnanosti a uchazeč, který ke dni, k němuž má být podpora v nezaměstnanosti přiznána, není poživitelem starobního důchodu. Ze zákona č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti vyplývá, že nejde o jakoukoliv ekonomickou aktivitu, ale o takovou, která zakládá povinnost odvádět sociální pojištění (Ministerstvo vnitra ČR, 2008).

Na podporu v nezaměstnanosti nemá nárok úplně každý, kdo se stane nezaměstnaným. Zákon č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti uvádí i situace, kdy uchazeč o zaměstnání nemá nárok na tuto podporu. Například jestliže byl s uchazečem o podporu v nezaměstnanosti ukončen pracovní poměr z důvodu hrubého porušení pracovní kázně, dále vznikl-li uchazeči nárok na výsluhový příspěvek dle zvláštních právních předpisů (např. příslušníci Policie ČR nebo vojáci) a ten by byl vyšší než podpora v nezaměstnanosti, kterou by získal, kdyby neměl nárok na tento příspěvek. Nárok na podporu v nezaměstnanosti také zaniká v průběhu rekvalifikace pořádané úřadem práce.

Pro zjišťování nároku na podporu v nezaměstnanosti se využívá tzv. náhradní doba⁶ zaměstnání. Typickým příkladem je například situace, kdy se žena přihlásí na úřad práce po ukončení rodičovské dovolené a v posledních dvou letech nepracovala, i přesto je vhodné péči o dítě nějak zohlednit (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2012).

Doba pobírání podpory v nezaměstnanosti se označuje také jako podpůrná doba. Délka této doby je závislá na věku uchazeče o zaměstnání (viz. Tabulka 3.2).

⁶ Náhradní doby zaměstnání:

- příprava osoby se zdravotním postižením k práci,
- pobírání invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně,
- osobní péče o dítě ve věku do čtyř let,
- osobní péče o fyzickou osobu, která se dle zvláštního právního předpisu považuje za osobu závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II (středně těžká závislost), ve stupni III (těžká závislost) nebo ve stupni IV (úplná závislost), pokud s uchazečem o zaměstnání trvale žije a společně uhrazují náklady na své potřeby; tyto podmínky se nevyžadují, jde-li o osobu, která se pro účely důchodového pojištění považuje za osobu blízkou,
- výkon dlouhodobé dobrovolnické služby na základě smlouvy dobrovolníka s vysílající organizací, které byla udělena akreditace Ministerstvem vnitra, nebo výkonu veřejné služby na základě smlouvy o výkonu veřejné služby, pokud rozsah vykonané služby překračuje v průměru alespoň 20 hodin v kalendářním týdnu,
- osobní péče o fyzickou osobu mladší 10 let, která se dle zákona o sociálních službách považuje za osobu závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni I (lehká závislost) (Dlouhá, 2016).

Tabulka 3.2: Doba poskytování podpory v nezaměstnanosti v souvislosti s věkem uchazeče

Věk uchazeče	Podpůrní doba
Do 50 let	5 měsíců
Od 50 do 55 let	8 měsíců
Nad 55 let	11 měsíců

Zdroj: Kaczor, 2015, vlastní úprava

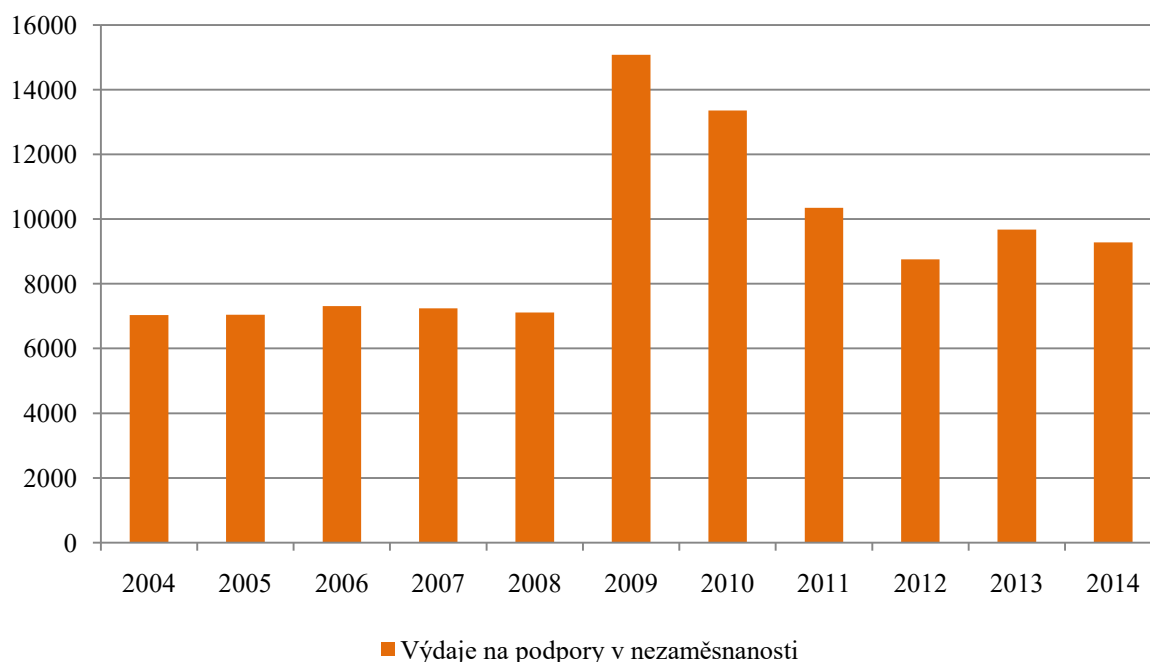
Výše podpory v nezaměstnanosti se stanoví procentní sazbou z průměrného měsíčního čistého výdělku uchazeče v jeho posledním ukončeném zaměstnání. V prvních dvou měsících evidence na úřadu práce dostává uchazeč 65 % z jeho průměrného výdělku. V 3. a 4. měsíci pak 50 % a v 5. měsíci 45 %. Výše podpory v nezaměstnanosti se s rostoucí délkou evidence na úřadu práce snižuje, což by mělo vést ke snaze intenzivnějšího hledání zaměstnání ze strany uchazeče. Po uplynutí podpůrní doby samozřejmě o podporu v nezaměstnanosti uchazeč přichází úplně.

Specifická situace je, když uchazeč předchozí zaměstnání ukončil bez vážného důvodu výpovědí podanou samotným zaměstnancem nebo dohodou o ukončení pracovního poměru. Uchazeči je v této situaci vyplácena snížená podpora v nezaměstnanosti ve výši 45 % již od počátku jeho evidence na úřadu práce a na délce podpůrní doby se nic nemění.

Jestliže má uchazeč nárok na odstupné z posledního zaměstnání, tak se podpora v nezaměstnanosti neposkytuje po dobu, která je tímto odstupným kryta. Výplata podpory v nezaměstnanosti teda navazuje na ukončení období krytého odstupným.

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti také upravuje maximální výši podpory v nezaměstnanosti. Definuje ji jako 0,58násobek průměrné mzdy v národním hospodářství (v roce 2015 to je 14 604 Kč).

Graf 3.6: Výdaje na podpory v nezaměstnanosti v letech 2004 – 2014 (v mil. Kč)

Zdroj: Ministerstvo financí ČR, 2004 – 2014, vlastní zpracování

Graf 3.6 znázorňuje, jak se vyvíjely výdaje na podporu v nezaměstnanosti v letech 2004 – 2014. Můžeme vidět, že do roku 2008 se výdaje pohybovali na stejných hodnotách. Výdaje na podporu v nezaměstnanosti byly v roce 2009 o více jak 100 % vyšší než v roce 2008 a činily cca 15,1 miliardy Kč. Důvodem růstu byl růst nezaměstnanosti spojený s hospodářskou krizí. Poté výdaje začaly klesat. Tento pokles byl způsoben především nižším průměrným počtem uchazečů o zaměstnání pobírající podporu a snížením průměrné měsíční výše podpory v nezaměstnanosti (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2010).

3.4.2 Podpora při rekvalifikaci

V případě, že se uchazeč rekvalifikuje, nemá nárok na podporu v nezaměstnanosti, ale na podporu při rekvalifikaci. Výše podpory při rekvalifikaci je konstantní, tedy po celou dobu rekvalifikace je ve stejné výši a to na hodnotě 60 % z průměrného měsíčního čistého výdělku uchazeče v jeho posledním ukončeném zaměstnání. Důležitým poznatkem je, že podpůrná doba v průběhu rekvalifikace neběží dále, ale po skončení rekvalifikace lze na ni opět navázat. Maximální výše podpory při rekvalifikaci je definována jako 0,65násobek průměrné mzdy v národním hospodářství. Nejvyšší podpora při rekvalifikaci nastoupené v r. 2016 tak může dosáhnout až 16 837 Kč za měsíc (Integrovaný portál MPSV, 2016).

3.5 Dávky pěstounské péče

Smyslem této dávky je finančně podpořit pěstounskou péči v rodinách. Jedná se o dávky poskytované pěstounům, poručníkům nebo žadatelům o svěřeni dítěte do péče, v případě splnění stanovených podmínek. Tyto dávky jsou vypláceny úřadem práce (Dlouhá, 2015).

Do roku 2013 byly ty dávky součástí systému dávek státní sociální podpory a od 1. 1. 2014 byly převedeny do rámce zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Mezi dávky pěstounské péče se řadí 5 dávek (viz dále).

3.5.1 Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Příspěvek na úhradu potřeb dítěte je pravidelný měsíční příspěvek, který umožňuje dítěti v péči pěstounů zajištění jeho potřeb. Nárok na tento příspěvek má nezletilé nezaopatřené dítě svěřené do pěstounské péče. Jejím účelem je tedy měsíční kompenzace nákladů spojených s výživou a výchovou dítěte v pěstounské péči.

Tabulka 3.3: Příspěvek na úhradu potřeb dítěte v Kč/ měsíc

Věk dítěte	Zdravé dítě	Zdravotně postižené dítě			
		1. stupeň	2. stupeň	3. stupeň	4. stupeň
do 6 let	4 500	4 650	5 550	5 900	6 400
6 - 12 let	5 550	5 650	6 800	7 250	7 850
12 - 18 let	6 350	6 450	7 800	8 300	8 700
18 - 26 let*	6 600	6 750	8 100	8 600	9 000

*poznámka: pouze v případě, že dítě např. studuje a je stále nezaopatřené a žije v domácnosti s pěstouny

Zdroj: Zákon č.. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, § 47, vlastní úprava

Tabulka 3.3 ukazuje příspěvek na úhradu potřeb dítěte, které se liší pro zdravé děti a děti, které jsou závislé na pomoci jiné osoby.

3.5.2 Odměna pěstouna

Odměna pěstouna je uznáním osoby, která vychovává dítě v pěstounské péči. Odměna je pravidelným měsíčním příspěvkem a je vyplácena v rámci náhradní rodinné péče osobě pečující a osobě v evidenci. Odměna pěstouna se považuje za příjem ze závislé činnosti. Důvodem je, že pěstouni mají péči o dítě jako jedinou aktivitu a odměna je jakási měsíční „náhrada mzdy“. Odměna se liší dle počtu dětí v pěstounské péči (Břeská, 2012).

3.5.3 Příspěvek při převzetí dítěte

Příspěvek při převzetí dítěte je jednorázovým příspěvkem. Tento příspěvek je vyplácen pečující osobě, která převzala dítě do pěstounské péče a jeho úkolem je pokrýt jednorázové náklady spojené s příchodem dítěte do pěstounského prostředí. Jsou to náklady spojené například s oblečením, základními hygienickými potřebami. Výše příspěvku se liší dle věku (viz. Tabulka 3.4).

Tabulka 3.4: Výše příspěvku při převzetí v Kč

Věk dítěte	Částka příspěvku
do 6 let	8000
od 6 do 12 let	9000
od 12 do 18 let	10000

Zdroj: Zákon č.. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, § 47, vlastní úprava

3.5.4 Příspěvek při ukončení pěstounské péče

Příspěvek při ukončení pěstounské péče je jednorázově vyplácen tomu, kdo ke dni dosažení zletilosti v pěstounské péči, a to ke dni zániku nároku této osoby na příspěvek na úhradu potřeb dítěte. Vyplácí se tehdy, kdy daný člověk ztratí nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte. Příspěvek je ve výši 25 000 Kč (Integrovaný portál MPSV, 2012).

3.5.5 Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla

Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla je příspěvek, který slouží k úhradě nákladů souvisejících s nákupem nebo opravou auta pro pěstouna. Tento příspěvek je jednorázovým příspěvkem a nárok na něj má ten, kdo má v pěstounské péči nejméně 3 děti nebo má nárok na odměnu pěstouna z důvodu péče o 3 děti, včetně zletilých nezaopatřených dětí (Integrovaný portál MPSV, 2012).

Výše příspěvku činí 70 % pořizovací ceny motorového vozidla nebo prokázaných výdajů na opravy, nejvýše však 100 000 Kč.

3.6 Dávky hmotné nouze

Dávky hmotné nouze mají řešit situaci těch rodin, které řeší existenční problémy. Základním znamením určujícím zda má jedinec nárok na dávky hmotné nouze je životní minimum. Zákon č. 111/ 2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi praví, že v hmotné nouzi je ten, jehož příjmy (příjmy rodiny) nedosahují po odečtení nákladů na bydlení částku živobytí, přičemž si příjem nemůže z rozumných důvodů zvýšit (například z důvodu vysokého věku,

špatného zdravotního stavu). Existují i zákonné výjimky, na základě kterých má jedinec nárok na tyto dávky. Například příjmy jedince přesahují částku na živobytí, ale jestliže prokáže odůvodněné náklady (náklady spojené s léčbou) nebo se tomuto jedinci stala nějaká mimořádná událost vyžadující finanční prostředky.

V hmotné nouzi není osoba, která prokazatelně neprojevuje snahu zvýšit si příjem vlastním přičiněním, není v pracovním nebo obdobném vztahu, nevykonává samostatně výdělečnou činnost a není vedena v evidenci uchazečů o zaměstnání na úřadu práce a v neposlední řadě osoba, která je vedena v evidenci uchazečů o zaměstnání, ale bez vážných důvodů odmítla vykonávat aktivity určené jí úřadem práce (Česká televize, 2011).

Mezi tyto dávky patří příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc.

3.6.1 Příspěvek na živobytí

Příspěvek na živobytí patří mezi základní dávky pomoci v hmotné nouzi. Tato dávka by měla zajistit každé osobě v sociálně nepříznivé situaci příjem, který se bude nacházet ve výši životního minima. Jedná se o jakýsi doplatek do životního minima. Nárok na příspěvek na živobytí má osoba v hmotné nouzi, jejíž příjem a příjem společně posuzovaných osob nedosahuje částky živobytí. Příjem osoby nebo společně posuzovaných osob se rozumí příjem snížený o přiměřené náklady⁷ na bydlení. Výše příspěvku na živobytí se počítá jako rozdíl mezi částkou živobytí osoby (rodiny) a příjmem osoby (rodiny).

3.6.2 Doplatek na bydlení

Doplatek na bydlení řeší nedostatek příjmů k uhrazení nákladů na bydlení tam, kde nestačí vlastní příjmy osoby či rodiny včetně příspěvku na bydlení. Nárok na doplatek na bydlení má vlastník nebo nájemce bytu, v případě kdy po úhradě odůvodněných nákladů na bydlení snížených o příspěvek na bydlení, byl jeho příjem nižší než částka živobytí. Podmínkou k tomu, aby jedinec získal doplatek na bydlení, je získání nároku na příspěvek na živobytí. Výše doplatku za kalendářní měsíc je počínána jako rozdíl mezi částkou odůvodněných nákladů na bydlení a částkou, o kterou příjem žadatele zvýšený o vyplacený příspěvek na živobytí převyšuje částku živobytí žadatele (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2015).

⁷ Přiměřené náklady na bydlení jsou náklady, které jsou odůvodněné a nejvýše dosahují 30 % (v Praze 35 %) příjmu osoby nebo společně posuzovaných osob.

3.6.3 Mimořádná okamžitá pomoc

Zákon č. 111/ 2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi stanovuje šest situací, ve kterých má osoba nárok na mimořádnou okamžitou pomoc. Jde o situace:

- kdy, nejsou splněny podmínky pro poskytnutí opakovaných dávek, ale v případě kdyby osobě nebyla tato dávka poskytnuta, jí hrozí újma na zdraví,
- kdy, je osoba postižená vážnou mimořádnou událostí (živelná pohroma, ekologická havárie, atd.),
- kdy, má jedinec problém s úhradou jednorázových výdajů spojených například se zaplacením poplatku za vystavení duplikátů osobních dokladů,
- kdy, jedinec nemá dostatek prostředků k nákupu nebo opravě předmětů dlouhodobé spotřeby,
- ve které, jedinec nemá prostředky k úhradě odůvodněných nákladů vznikajících v souvislosti se vzděláním nebo se zájmovou činností nezaopatřených dětí a na zajištění nezbytných činností souvisejících se sociálně-právní ochranou dětí,
- spojené se sociálním vyloučením (osoby vracejících se z vězení).

Výše mimořádné okamžité pomoci se v jednotlivých situacích liší.

3.7 Samosprávné celky – obce a kraje

Závěrem této kapitoly jsou stručně dávky vyplácené obcemi a kraji. První skupinou dávek je sociálně – právní ochrana dětí a rodiny. Tato skupina zahrnuje vyhledávání dětí v ohrožení, práci s problémovými rodinami, podávání návrhů na ústavní výchovu a na zbavení rodičovské zodpovědnosti atd.. Druhou skupinou je sociální prevence, která představuje protidrogovou prevenci, prevenci kriminality, pomoc společensky nepřizpůsobeným osobám a osobám ohroženým sociálním vyloučením. Poslední skupinou dávek jsou sociální služby. Ty zahrnují zřizování a provozování zařízení poskytujících sociální služby- tj. domovy pro seniory, pro zdravotně postižené, pečovatelská služba atd (Kaczor, 2015).

4 Vliv podpory v nezaměstnanosti na nabídku práce v ČR

V této kapitole bude za pomoci konkrétních příkladů zjištěno, zda podpora v nezaměstnanosti ovlivňuje nabídku práce v České republice.

4.1 Vývoj podpory v nezaměstnanosti

Do roku 2004 se problematikou podpory v nezaměstnanosti zabýval zákon č. 1/1991 Sb., o zaměstnanosti. Tento zákon pokládal právo na hmotné zabezpečení za součást práva občanů na zaměstnání. Uchazeč musel pro získání nároku na hmotné zabezpečení splnit určité podmínky. První podmínka byla, že se uchazeč musel registrovat na úřadu práce v místě svého trvaného pobytu. Dále uchazeči nebylo do sedmi dnů od podání žádosti o poskytnutí zaměstnání poskytnuto přiměřené zaměstnání, a ani mu nebyla dána možnost rekvalifikace na nové zaměstnání. Podporu v nezaměstnanosti šlo poskytnout pouze uchazeči, který splňoval tyto podmínky po celou dobu předchozího zaměstnání v minimální délce dvanácti měsíců v posledních 3 letech, než podal žádost o zprostředkování zaměstnání. Do doby zaměstnání se počítala i doba studia a doba přípravy pro povolání občanů se změnou pracovní schopnosti, pobírání invalidního důchodu, osobní péče o dítě ve věku do 3 let nebo o dítě ve věku do 18 let, vojenské základní či náhradní služby a civilní služby.

Od roku 2004 vešel v platnost nový zákon. Jedná se o zákon č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti. Navazuje na předchozí zákon. Podmínky pro získání podpory v nezaměstnanosti a náhradní doba setrvaly, ale novinkou se staly uvedené principy, jako například, že studenti mohou být zaregistrováni na úřadu práce, ale doba studia se jim nepočítá jak odpracovaná doba. Na základě protestů ze strany studentů byl od dalšího roku tento princip zrušen. Do náhradní doby se začala započítávat doba soustavné přípravy na budoucí povolání v rozsahu 6 měsíců.

Délka pobírání podpory v nezaměstnanosti se během let měnila. Mezi lety 1990 – 1991 byla délka 12 měsíců, 1992 – 2003 byla délka snížena na 6 měsíců, v letech 2004 – 2008 byla délka rozdělena dle věkových skupin. A to tak, že uchazeč o zaměstnání do 50 let věku pobíral podporu po dobu 6 měsíců, od 50 do 55 let věku 9 měsíců a nad 55 let věku 12 měsíců. Od roku 2009 do současnosti uchazeč do 50 let pobíral podporu 5 měsíců, od 50 do 55 let 8 měsíců a nad 55 let po dobu 11 měsíců.

Výše podpory v nezaměstnanosti se také měnila. V roce 1990 byla ve výši 60 % předchozí čisté mzdy v celém období pobírání podpory, při organizačních změnách 90 % za

prvých 6 měsíců a ve zbytku 60 %. Byly stanoveny dolní a horní limity. V roce 1991 se pohybovala podpora na úrovni 60 % předchozí čisté mzdy za prvých 6 měsíců, pak 50 %. Mezi lety 1992 – 1997 podpora dosahovala 60 % předchozí čisté mzdy za první 3 měsíce, pak už jen 50 %. Maximálně jedinec mohl dostat 1,5 násobek minimální mzdy. Dále v letech 1998 – 2003 mohl jedinec obdržet podporu ve výši 50 % předchozí čisté mzdy za první tři měsíce a pak už jen pouhých 40 %. Další změna proběhla mezi lety 2004 – 2008, kdy podpora byla stanovena ve výši 50 % předchozí čisté mzdy v prvních třech měsících, pak už jen na 45 % ve zbylém období. V těchto letech se nově mohla podpora v nezaměstnanosti pobírat i při trvání pracovněprávního vztahu nebo výkonu jiných výdělečných činností, ale za podmínky kdy doba trvání výkonu je kratší než polovina stanovené týdenní pracovní doby a měsíční výdělek je menší než polovina minimální mzdy. Od roku 2009 až po současnost je výše podpory v prvních dvou měsících ve výši 65 % čisté mzdy, v dalších dvou měsících 50 % a pak už jen 45 % (VÚPSV, 2013).

V roce 2010 bylo také zavedeno pravidlo, že v případě pokud nebylo možné prokázat výši průměrné měsíční čisté mzdy, stanovila se výše podpory v nezaměstnanosti po dobu prvních dvou měsíců ve výši 0,15 násobku průměrné mzdy v národním hospodářství v 1. – 3. čtvrtletí kalendářního roku předešlého kalendářního roku (v dalších dvou měsících 0,12 násobku a po zbývajících dobu 0,11 násobku).

V roce 2011 došlo v zákoně o zaměstnanosti ke změnám. Tyto změny ovlivnily jak výši podpory v nezaměstnanosti, tak i výplatu podpory v nezaměstnanosti. Hlavní a zásadní změnou od toho roku bylo, že pokud uchazeč podá sám výpověď nebo odejde dohodou se zaměstnavatelem, dostane nižší podporu, a to ve výši 45 % předchozího průměrného výdělku po celou dobu podpůrní doby. Ve výši 65 % (v prvních dvou měsících) předešlého výdělku by uchazeč dostal podporu jen v případě vážného důvodu. Pojem „vážný důvod“ nebyl zákonem přesně specifikován, proto posouzení bylo na jednotlivých úřadech práce. Dále od třetího měsíce pobírání podpory v nezaměstnanosti musel jedinec začít vykonávat veřejnou službu a to až v rozsahu 20 hodin týdně, kdy za tuto práci nedostával odměnu. Kdyby však tuto práci odmítl, ztratil by nárok na pobírání podpory a nárok na dávky v hmotné nouzi. Další změna v tomto roce se týkala podpory v nezaměstnanosti v případě, kdy zaměstnanec dostal od zaměstnavatele odstupné. Uchazeč tedy dostal podporu až po době, za kterou obdržel odstupné. Také si jedinci nemohou k podpoře v nezaměstnanosti přivydělat, tím by ztratili nárok na podporu v nezaměstnanosti.

Zásadní změnou v roce 2012 bylo zkrácení tzv. rozhodného období důležitého pro získání nároku na podporu. Podporu získal uchazeč, který pracoval dohromady nejméně 12 měsíců během posledních dvou let před zařazením do evidence na úřadu práce. Nadále se v roce 2012 do této doby započítává tzv. náhradní doba.

V letech 2012 až 2015 proběhly změny v maximální výši podpory v nezaměstnanosti. Výše podpory je omezena shora na 0,58násobek průměrné mzdy v národním hospodářství za první až třetí čtvrtletí kalendářního roku předcházejícího roku. Toto pravidlo se mezi těmito lety nezměnilo, ale změnila se právě maximální výše. Zatím poslední změna byla provedena v roce 2016, a to na výši 15 024 Kč.

Tabulka 4.1: Změny v maximální výši podpory v nezaměstnanosti 2012 – 2015 (v Kč)

Rok	2012	2013	2014	2015
Maximální výše podpory	13 762	14 157	14 281	14 604

Zdroj: Fetter, 2015

4.1.1 Výpočet podpory v nezaměstnanosti

Jak bylo zmíněno, práce je vypracována pomocí případové studie. Případovou studií rozumíme intenzivní studii jednoho případu, jedné situace, jednoho jedince či jednoho problému. Tato studie dokáže přesně splnit základní cíle kvalitativního výzkumu. Případová studie se zajímá o fenomény a zkoumá je do hloubky (Carnegie Mellon University, 2015). Existují dva druhy případových studií, a to výuková a výzkumná. Výukové případové studie objasňují významné situace nebo nabízejí příležitost pro řešení problémů. Výukové případové studie zaměřené na řešení problémů obsahují materiál k aplikaci specifický technik nebo teorií a k aplikaci schopností řešit problémy. Výzkumná případová studie se provádí pomocí hluboké kontextní analýzy specifického jevu nebo situace, které jsou neobyčejné nebo se vyskytují pouze v malém počtu. Složitost zkoumaných jevů ústí v celistvou analýzu a využívá logické indukce k rozšíření úhlu pohledu na daný zkoumaný problém (Štrach, 2007).

Tyto příklady znázorňují rozdíly mezi roky 2010 a 2015 ve výpočtu podpory v nezaměstnanosti. První příklad zobrazuje jedince spadajícího do věkové skupiny „do 50 let“, a druhý případ jedince spadajícího do věkové skupiny „od 50 do 55 let“, kdy má každý jinou podpůrnou dobu. Dále jsou příklady zaměřeny na situaci, kdy jedinec odejde z práce dobrovolně (výpověď ze strany zaměstnance) nebo bez vlastního zavinění (výpověď ze strany zaměstnavatele). A do druhého příkladu je zakomponován nárok na odstupné. Ve všech těchto situacích došlo během posledních let ke značným změnám. Tyto příklady také

znázorní, zda tyto změny v zákoně vedly ke zvýšení nebo snížení výdajů na podporu v nezaměstnanosti.

Příklad číslo 1:

Pan Silný (43 let) pracoval již několik let v jedné firmě. Jeho čistá průměrná mzda byla ve výši 19 000 Kč. Z důvodu neshody s vedoucím oddělení odchází z práce. V jaké výši dostane podporu v nezaměstnanosti v následujících měsících?

Pan Silný v prvním a druhém měsíci obdrží podporu v nezaměstnanosti ve výši 65 % své čisté mzdy. Třetí a čtvrtý měsíc dostane 50 % ze své mzdy a do konce podpůrní doby, tedy pátý měsíc, obdrží už jen 45 % ze své mzdy.

Situace v roce 2010:

- 1. + 2. měsíc..... $(19\,000 \times 0,65) \times 2 = 24\,700$ Kč
- 3. + 4. měsíc..... $(19\,000 \times 0,50) \times 2 = 19\,000$ Kč
- 5. měsíc..... $19\,000 \times 0,45 = 8\,550$ Kč

Celkem dostane podporu ve výši 52 250 Kč

Situace v roce 2015:

- 1. – 5. měsíc $5 \times (19\,000 \times 0,45) = 42\,750$ Kč

Z tohoto příkladu plyne, že pokud by uchazeč přišel o práci v roce 2010, pobíral by podporu po dobu 5 měsíců ve výši 52 250 Kč. V prvních dvou měsících by pobíral podporu ve výši 65 % z čisté předchozí mzdy, v dalších dvou měsících 50 % a v posledním měsíci 45%. Pokud by k této situaci došlo v roce 2015, měl by uchazeč nárok na podporu v nezaměstnanosti po dobu pěti měsíců ve výši 45 % z průměrné čisté mzdy (ve výši 42 750 Kč). V roce 2011 byla provedena změna v zákoně č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti, kdy jedinec, který sám dá výpověď má nárok po celou dobu vyplácení podpory v nezaměstnanosti na podporu právě ve výši 45 % z čisté předchozí mzdy.

Příklad číslo 2:

Pan Novák (53 let) má čistou průměrnou mzdu 16 000 Kč. Z důvodu nadbytečnosti dostane výpověď a tříměsíční odstupné. Ihned 1. března se zaregistruje na úřad práce a od 1. listopadu nastupuje do nového zaměstnání. V jaké výši a kdy mu bude vyplácena podpora v nezaměstnanosti?

Situace v roce 2010:

- březen + duben $(16\,000 \times 0,65) \times 2 = 20\,800$ Kč
- květen + červen $(16\,000 \times 0,50) \times 2 = 16\,000$ Kč
- červenec až říjen $(16\,000 \times 0,45) \times 4 = 28\,800$ Kč

Celková obdrží podporu ve výši 65 600 Kč

Situace v roce 2015:

- březen, duben, květen (odstupné) X Kč
- červen + červenec..... $(16\,000 \times 0,65) \times 2 = 20\,800$ Kč
- srpen + září $(16\,000 \times 0,50) \times 2 = 16\,000$ Kč
- říjen až leden $(16\,000 \times 0,45) \times 4 = 28\,800$ Kč

Celkem obdrží 65 600 + X Kč

V roce 2010 by měl pan Novák nárok na podporu po dobu 8 měsíců v celkové výši 65 600 Kč, a také by zároveň s podporou obdržel odstupné. V roce 2015, by pan Novák v prvních třech měsících, nedostal žádnou podporu v nezaměstnanosti. Měl by na ni nárok až po uplynutí těchto tří měsíců, kdy dostal tříměsíční odstupné od svého zaměstnavatele. Takže jeho celkový příjem z podpory v nezaměstnanosti, který bude pobírat po dobu 8 měsíců, bude 65 600 Kč plus obdrží odstupné.

Jak můžeme vidět, systém vyplácení podpory v nezaměstnanosti se během let značně změnil. Pokud by v roce 2010 uchazeč odešel sám ze zaměstnání, dostal by od státu celkovou podporu vyšší než v roce 2015. Stát v tomto případě ušetřil na výdajích na podporu v nezaměstnanosti. Uchazeč, který dostal výpověď ze strany zaměstnavatele v roce 2010, bude pobírat odstupné zároveň s podporou v nezaměstnanosti. V roce 2015 je podpora

v nezaměstnanosti vyplácena až po uplynutí doby pobírání odstupného. Kdyby si jedinec našel nové zaměstnání v době prvních tří měsíců, stát by mu nemusel vyplácet podporu v nezaměstnanosti vůbec, což znamená, že by stát také ušetřil.

4.2 Lidé s minimální mzdou

Minimální mzda byla v České republice poprvé zavedena v roce 1991. Změna, která proběhla v roce 2016 je již osmnáctou změnou.

Tabulka 4.2: Vývoj minimální mzdy od roku 2004

Rok	Výše minimální mzdy v Kč/měsíc	Výše minimální mzdy v Kč/hodinu
Leden 2004	6 700	39,60
Leden 2005	7 185	42,50
Leden 2006	7 570	44,70
Červenec 2006	7 955	48,10
Leden 2007	8 000	48,10
Srpen 2013	8 500	50,60
Leden 2015	9 200	55,00
Leden 2016	9 900	58,70

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2016

V práci bude pracováno s minimální mzdou za rok 2015 a ta byla ve výši 9 200 Kč hrubého, tedy 8 188 Kč čistého.

Výpočet čisté mzdy:

Čistá mzda = hrubá mzda⁸ (HM) – záloha na daň z příjmu + slevy na dani a daňová zvýhodnění na dítě – sociální (6,5 % z HM) a zdravotní (4,5 % z HM) pojištění placené zaměstnancem

Super hrubá mzda (SHM) = hrubá mzda + sociální (25 % z HM) a zdravotní (9 % z HM) placené zaměstnavatelem

⁸ Hrubá mzda je odměna za práci v pracovním poměru, vyplácená ve výplatním termínu. Může se skládat z více položek (základní mzda, náhrada mzdy a výkonnostní složka mzdy) (Rubáková, 2015)

Záloha na daň z příjmu = super hrubá mzda * 15 % (sazba daně z příjmu)

Hrubá mzda 9 200 Kč

Sociální pojištění za zaměstnavatele 2 300 Kč

Zdravotní pojištění za zaměstnavatele 828 Kč

Super hrubá mzda 12 328 Kč (po zaokrouhlení 12 400 Kč)

Záloha na daň z příjmu 1860 Kč

Sociální a zdravotní pojištění za zaměstnance 1012 Kč

Sleva na dani 2070 Kč

Čistá mzda 8 188 Kč

Jestliže jedinec pobíral mzdu ve výši minimální mzdy, bude první a druhý měsíc pobírání podpory v nezaměstnanosti podpora ve výši 5 322 Kč, třetí a čtvrtý měsíc ve výši 4 094 Kč a v pátém měsíci 3 685 Kč.

Na základě dlouhodobého sledování realitních kanceláří se bude v následujících příkladech počítat s nájmem ve výši 8 000 Kč (vč. energií). Výše nájemného může být ovlivněna například polohou, lokalitou, technickým stavem nemovitosti, velikostí bytu, atraktivitou okolí, občanskou vybaveností a podobně. Dále bude bráno na vědomí, že lidé, kteří nemají práci, a splní podmínky pro pobírání podpory v nezaměstnanosti, se mohou dostat do situace, kdy nedosáhnou na všechny své základní potřeby, proto budou mít nárok na příspěvek od státu, který jim zajistí minimálně životní minimum.

Příklad číslo 1:

Pan Tichý (22 let) pracuje 2 roky za minimální měsíční mzdu 9 200 Kč hrubého, tedy 8 188 Kč čistého. Bydlí sám v malém městečku do 10 000 obyvatel v pronajatém bytě a platí nájemné ve výši 8 000 Kč (vč. energií). Bohužel mu hrozí výpověď z jeho dosavadní práce ze strany zaměstnavatele. V jaké situaci se nachází teď, a jak na tom bude, jestliže bude pobírat podporu v nezaměstnanosti?

- mzda 8 188 Kč

- příspěvek na bydlení $4\,730 - (8\,188 \times 0,30) = 2\,274$ Kč
- doplatek na bydlení $3\,410 - [8\,188 - (8\,000 - 2\,274)] = 948$ Kč

Celkový příjem 11 410 Kč

- náklady na bydlení 8 000 Kč

Celková situace 3 410 Kč

Jedinec, který pobírá minimální mzdu, má nárok na příspěvek na bydlení. Tento nárok mu vzniká, jelikož náklady na bydlení přesahují 30 % jeho příjmů. Výše příspěvku na bydlení je určena rozdílem mezi normativními náklady na bydlení a částkou 30 % příjmů jedince $4\,730^9 - (8\,188 \times 0,30)$ a je tedy ve výši 2 274 Kč. Jelikož rozdíl mezi příjmem a náklady na bydlení snížené o příspěvek na bydlení je nižší než životní minimum má tento jedinec navíc nárok na doplatek na bydlení. Ten je dle výpočtu ve výši 948 Kč. Celkové příjmy jsou tedy ve výši 11 410 Kč a po odečtení nákladů na bydlení je jedinec na úrovni životního minima.

Jak by na tom byl, kdyby dostal výpověď ze strany zaměstnavatele?

- v prvních dvou měsících mzda $8\,188 \times 0,65 = 5\,322$ Kč
- příspěvek na bydlení $4\,730 - (5\,322 \times 0,30) = 3\,133$ Kč
- doplatek na bydlení $3\,410 - [5\,322 - (8\,000 - 3\,133)] = 2\,955$ Kč

Celkový příjem 11 410 Kč

- náklady na bydlení 8 000 Kč

Celková situace 3 410 Kč

Situace, kdy jedinec dostane výpověď ze strany zaměstnavatele je následující. V prvních dvou měsících by měl nárok na podporu v nezaměstnanosti ve výši 5 322 Kč (65 % jeho minimální mzdy). Opět by dostal příspěvek na bydlení. Tentokrát ve výši 3 133 Kč a jako dopočet do životního minima by dostal doplatek na bydlení ve výši 2 955 Kč. Po odečtení nákladů na bydlení by byl opět na úrovni životního minima. V dalších měsících

⁹ Viz příloha č. 1

pobírání podpory bude situace obdobná, bude mít nárok jak na příspěvek na bydlení, tak i na doplatek na bydlení.

Z tohoto příkladu plyne, že motivace jedince pobírajícího minimální mzdu k hledání práce, nebude příliš vysoká. Řekla bych, že dokonce nulová. Jak můžeme vidět, tak ať už pracuje nebo ne, jeho celková situace bude úplně stejná.

Příklad číslo 2:

V domácnosti žijí 2 dospělí lidé (rodiče). Oba pracují za minimální měsíční mzdy. Mají dvě děti ve věku 4 a 6 let. Bydlí v malém městečku do 10 000 obyvatel v pronajatém bytě a platí nájem ve výši 8 000 Kč (vč. energií). Jak jsou na tom teď, jak na tom budou, jestliže jeden z rodičů bude pobírat podporu v nezaměstnanosti a jak na tom budou, jestliže budou oba rodiče pobírat podporu v nezaměstnanosti?

Výpočet čisté mzdy 1. rodič:

Hrubá mzda	9 200 Kč
Sociální pojištění za zaměstnavatele	2 300 Kč
Zdravotní pojištění za zaměstnavatele	828 Kč
Super hrubá mzda	12 328 Kč (po zaokrouhlení 12 400 Kč)
Záloha na daň z příjmu	1 860 Kč
Sociální a zdravotní pojištění za zaměstnance	1 012 Kč
Sleva na dani	2 070 Kč
Daňové zvýhodnění na děti ¹⁰	1 117 + 1 317 = 2 434 Kč
<hr/>	
Čistá mzda	10 622 Kč

¹⁰ Viz Příloha č. 2

Výpočet čisté mzdy 2. rodič:

Hrubá mzda	9 200 Kč
Sociální pojištění za zaměstnavatele	2 300 Kč
Zdravotní pojištění za zaměstnavatele	828 Kč
Super hrubá mzda	12 328 Kč (po zaokrouhlení 12 400 Kč)
Záloha na daň z příjmu	1860 Kč
Sociální a zdravotní pojištění za zaměstnance	1012 Kč
Sleva na dani	2070 Kč

Čistá mzda 8 188 Kč

Životní minimum rodiny je 9 850 Kč (3 140 + 2 830 + 1 740 + 2 140) a celkový čistý příjem je ve výši 19 432 Kč (8 810 + 10 622). Jelikož jejich příjem nepřesahuje 2,4násobek životního minima mají nárok na přídavky na děti. Celková výše tohoto přídavku je 1 110 Kč. Na čtyřleté dítě připadá přírůstek 500 Kč a na šestileté 610 Kč. Dále má tato rodina nárok i na příspěvek na bydlení, protože náklady na bydlení přesahují 30 % jejich příjmů. Příspěvek na bydlení je ve výši 2 170 Kč. Po odečtení nákladů na bydlení (nájemného) od celkových příjmů, je celková situace rodiny 14 712 Kč.

- Mzdy obou rodičů 19 432 Kč
- přídavky na děti $500 + 610 = 1\,110$ Kč
- příspěvek na bydlení $8\,000 - (19\,432 \times 0,30) = 2\,170$ Kč

Celkové příjmy rodiny..... 22 712 Kč

- náklady na bydlení 8 000 Kč

Celková situace rodiny14 712 Kč

Uvažujme situaci, kdy jeden z rodičů pobírá podporu v nezaměstnanosti.

Jeden z rodičů tedy v prvních dvou měsících pobírá podporu ve výši 65 % příjmu, to je tedy 5 322 Kč. Celkový příjem rodiny je 15 944 Kč. I teď mají nárok na přídavky na děti

a na příspěvek na bydlení. Po odečtení nákladů na bydlení je celková situace rodiny 12 727 Kč, což je asi o dva tisíce korun méně než v předchozí situaci.

- mzda + podpora $10\,622 + (8\,188 \times 0,65) = 15\,944$ Kč
- přídavky na děti $500 + 610 = 1\,110$ Kč
- příspěvek na bydlení $8\,000 - (15\,944 \times 0,30) = 3\,217$ Kč

Celkový příjem rodiny 20 271 Kč

- náklady na bydlení 8 000 Kč

Celková situace rodiny 12 271 Kč

Uvažujme situaci, kdy oba rodiče pobírají podporu v nezaměstnanosti.

Nyní oba rodiče pobírají podporu ve výši 65 % příjmů po dobu dvou měsíců. Sumou jejich příjmů je tedy 13 101 Kč. Opět mají nárok na přídavky na děti ve výši 1 100 Kč a samozřejmě i na příspěvek na bydlení ve výši 3 737 Kč. Rozdíl oproti předchozímu případu je, že mají nárok ještě na příspěvek na živobytí. Po odečtení nákladů na bydlení vidíme, že jejich příjem nedosahuje životního minima, a to je důvod nároku na příspěvek na živobytí. Tento příspěvek je ve výši 182 Kč. Celková situace rodiny je tedy ve výši 9 850 Kč.

- podpory v nezam. 1. a 2. měsíc $10\,622 \times 0,65 + 8\,188 \times 0,65 = 12\,226$ Kč
- přídavky na děti $500 + 610 = 1\,110$ Kč
- příspěvek na bydlení $8\,000 - (12\,226 \times 0,3) = 4\,332$ Kč
- příspěvek na živobytí $9\,850 - (12\,226 - 8\,000) = 182$ Kč

Celkový příjem rodiny 17 850 Kč

- náklady na bydlení 8 000 Kč

Celková situace rodiny 9 850 Kč

Ve 3. a 4. měsíci budou oba rodiče pobírat podporu v nezaměstnanosti ve výši 50 % příjmů. Bude to tedy 5 311 Kč a 4 094 Kč. Mají nárok na přídavek na děti ve výši 500 Kč a 610 Kč. Dále mají nárok na příspěvek na bydlení, který je vyšší než v předchozích měsících

a opět má rodina nárok na příspěvek na živobytí ve výši 2 156 Kč. Celková situace rodiny je úplně stejná jako v prvním a druhém měsíci.

- podpory v nezam. 3. a 4. měsíc $10\,622 \times 0,50 + 8\,188 \times 0,50 = 9\,405$ Kč
- přídavky na děti $500 + 610 = 1\,110$ Kč
- příspěvek na bydlení $8\,000 - (9\,405 \times 0,3) = 5\,179$ Kč
- příspěvek na živobytí $9\,850 - (15\,694 - 8\,000) = 2\,156$ Kč

Celkový příjem rodiny17 850 Kč

- náklady na bydlení8 000 Kč

Celková situace rodiny 9 850 Kč

V pátém, tedy posledním měsíci, pobírání podpory v nezaměstnanosti rodiče mají nárok na podporu ve výši 45 % jejich příjmů. Celkem tedy od státu dostanou 9 077 Kč. Opět nárokují přídavky na děti a příspěvek na bydlení a samozřejmě příspěvek na živobytí ve výši 2 814 Kč. Celková situace rodiny je stejná jako v předchozích měsících a to taková, že se nachází na úrovni životního minima.

- podpory v nezam. 5. měsíc $10\,622 \times 0,45 + 8\,188 \times 0,45 = 8\,465$ Kč
- přídavky na děti $500 + 610 = 1\,110$ Kč
- příspěvek na bydlení $8\,000 - (8\,465 \times 0,3) = 5\,461$ Kč
- příspěvek na živobytí 2 814 Kč

Celkový příjem rodiny17 850 Kč

- náklady na bydlení8 000 Kč

Celková situace rodiny 9 850 Kč

V případě, kdy pracují oba rodiče, je celková situace rodiny o poznání lepší než když jeden nebo oba nepracují. Jestliže nepracuje jeden z rodičů, situace je o 2 441 Kč horší, než když pracují oba dva. Z čehož plyne, že je individuální, jak moc je pro člověka těch cca 2000 Kč motivující k tomu, aby nabízel svou pracovní sílu na trhu práce.

Ve všech případech rodina dosáhne na sociální dávky, a tyto dávky zaručí životní minimum rodiny. Jedinec, který žije sám, ať už pobírá podporu v nezaměstnanosti nebo pracuje je na tom stejně. Takže zůstává otázkou, proč by měl pracovat. Když nebude pracovat, má více volného času na své aktivity. A když by začal pracovat „na černo“, měl by větší příjem a i pro zaměstnavatele je to výhodnější, levnější (nemusel by státu odvádět za tohoto na černo zaměstnaného pracovníka daně).

4.3 Lidé s průměrnou mzdou

Nyní budou popsány případy, kdy jedinci dosáhnou na průměrnou mzdu. Průměrná mzda udává reálnou hodnotu celorepublikové průměrné měsíční mzdy. V České republice byla v roce 2015 ve výši 25 560 Kč (ČSÚ, 2016).

Příklad číslo 1:

Hrubá mzda pana Janáka je na úrovni průměrné hrubé mzdy v České republice, tedy ve výši 25 560 Kč. Bydlí v pronajatém bytě v malém městečku do 10 000 obyvatel a platí nájemné ve výši 8 000 Kč (vč. energií). Jak na tom je nyní a jak na tom bude, když přijde o práci?

Výpočet čisté mzdy:

Hrubá mzda	25 560 Kč
Sociální pojištění za zaměstnavatele	6 390 Kč
Zdravotní pojištění za zaměstnavatele	2301 Kč
Super hrubá mzda	34 250 Kč (po zaokrouhlení 34 300 Kč)
Záloha na daň z příjmu	5 145 Kč
Sociální a zdravotní pojištění za zaměstnance	2 811 Kč
Sleva na dani	2070 Kč
<hr/>	
Čistá mzda	19 672 Kč

Pan Janák má tedy čistý příjem 19 672 Kč. Dle podmínek, pro získání příspěvku na bydlení nemá nárok na tento příspěvek. Sice 30 % jeho příjmů nestačí na pokrytí výdajů spojených s bydlením, ale těchto 30 % není nižších než normativní náklady stanovené zákonem. Ani na jiné dávky pan Janák nedosáhne.

- mzda 19 672 Kč
 - náklady na bydlení 8 000 Kč
-

Celková situace pana Janáka 11 672 Kč

Situace, kdy přichází bez svého zavinění o práci.

Jestliže přijde pan Janák o práci, dostane podporu ve výši 65 % svého příjmu. V tomto případě dostane v prvních dvou měsících 12 787 Kč. Nyní má nárok na příspěvek na bydlení ve výši 894 Kč. Na jiné dávky nemá nárok. Jeho celková situace po odečtení nákladů na bydlení je 5 681 Kč.

- 1. a 2. měsíc podpory..... $19\,672 \times 0,65 = 12\,787$ Kč
 - příspěvek na bydlení $4\,730 - (12\,787 \times 0,3) = 894$ Kč
-

Celkový příjem 13 681 Kč

- náklady na bydlení 8 000 Kč
-

Celková situace 5 681 Kč

Ve třetím a čtvrtém měsíci získá podporu ve výši 9 836 Kč (50 % jeho čistého příjmu). Opět dosáhne na příspěvek na bydlení, tentokrát ve výši 1 779 Kč, a jelikož není rozdíl mezi jeho příjmy a náklady na bydlení snížené o příspěvek na bydlení menší než 3 410 Kč (životní minimum), nemá nárok na doplatek na bydlení.

- 3. a 4. měsíc podpory $19\,672 \times 0,50 = 9\,836$ Kč
 - příspěvek na bydlení $4\,730 - (9\,836 \times 0,3) = 1\,779$ Kč
-

Celkový příjem 11 615 Kč

- náklady na bydlení 8 000 Kč
-

Celková situace pana Janáka 3 615 Kč

V posledním měsíci podpory má nárok na podporu ve výši pouhých 45 % jeho příjmu. Jedná se tedy o částku 8 852 Kč. I v tomto případě má nárok na příspěvek na bydlení (2 074 Kč) a na doplatek na bydlení (484 Kč).

- 5. měsíc podpory $19\,672 \times 0,45 = 8\,852$ Kč
 - příspěvek na bydlení $4\,730 - (8\,852 \times 0,3) = 2\,074$ Kč
 - doplatek na bydlení $3\,410 - [8\,852 - (8\,000 - 2\,074)] = 484$ Kč
-

Celkový příjem 11 410 Kč

- náklady na bydlení 8 000 Kč
-

Celková situace pana Janáka 3 410 Kč

Z tohoto příkladu je patrné, že se panu Kyselovi vyplatí nabízet svou pracovní sílu, protože jestliže bude bez práce, bude jeho celková situace o poznání horší. V prvních měsících skoro o polovinu a později se dostává na životní minimum.

Příklad číslo 2:

Uvažujeme rodinu s dětmi. Děti, jsou ve věku 4 a 6 let. Oba rodiče pracují a mají průměrnou hrubou mzdu 25 560 Kč. Bydlí v malém městečku do 10 000 obyvatel v pronajatém bytě a platí nájemné ve výši 8 000 Kč. Jak jsou na tom teď, jak na tom budou, jestliže jeden z rodičů bude pobírat podporu v nezaměstnanosti a jak na tom budou, jestliže budou oba rodiče pobírat podporu v nezaměstnanosti?

Výpočet čisté mzdy 1. rodiče

Hrubá mzda 25 560 Kč

Sociální pojištění za zaměstnavatele 6 390 Kč

Zdravotní pojištění za zaměstnavatele 2 301 Kč

Super hrubá mzda 34 250 Kč (po zaokrouhlení 34 300 Kč)

Záloha na daň z příjmu 5 145 Kč

Sociální a zdravotní pojištění za zaměstnance 2 813 Kč

Sleva na dani 2 070 Kč

Daňové zvýhodnění na děti¹¹ $1\,117 + 1\,317 = 2\,434$ Kč

Čistá mzda 22 106 Kč

Výpočet čisté mzdy 2. rodiče

Hrubá mzda 25 560 Kč

Sociální pojištění za zaměstnavatele 6 390 Kč

Zdravotní pojištění za zaměstnavatele 2 301 Kč

Super hrubá mzda 34 250 Kč (po zaokrouhlení 34 300 Kč)

Záloha na daň z příjmu 5 145 Kč

Sociální a zdravotní pojištění za zaměstnance 2 811 Kč

Sleva na dani 2 070 Kč

Čistá mzda 19 672 Kč

Čistý příjem rodiny je tedy 41 778 Kč a životní minimum celé rodiny je 9 850 Kč ($3\,140 + 2\,830 + 1\,740 + 2\,140$). Rodina nemá nárok na žádné příspěvky a po odečtení nákladů na bydlení – nájemného, je jejich celková situace 33 778 Kč.

- mzdy 41 778 Kč

- náklady na bydlení 8 000 Kč

Celková situace rodiny 33 778 Kč

Situace, kdy jeden z rodičů přijde o práci.

V této situaci má rodina příjem složený z 19 672 Kč a z 65 % druhého příjmu, tedy 12 787 Kč. Podporu v této výši pobírá po dobu prvního a druhého měsíce. Dohromady celkový příjem rodiny je ve výši 32 459 Kč. I když je jeden z rodičů bez práce, a pobírá podporu v nezaměstnanosti, nemají opět nárok na žádné příspěvky. Důvodem je, že jejich příjem je vyšší než 2,4 násobek životního minima ($9\,850 \times 2,4 = 23\,640 < 32\,459$). Po

¹¹ Viz Příloha č. 2

odečtení nákladů na bydlení – nájemného je celková situace rodiny 18 250 Kč. Je to o 3 750 Kč méně, než kdyby oba rodiče pracovali.

- 1. a 2. měsíc $19\,672 + 19\,672 \times 0,65 = 32\,459$ Kč
 - náklady na bydlení 8 000 Kč
-

Celková situace rodiny 24 459 Kč

Ve třetím a čtvrtém měsíce, kdy jeden z rodičů pobírá podporu v nezaměstnanosti je situace jiná. Jejich příjem je tvořen z 19 672 Kč a z 50 % druhého příjmu, tedy z 9 836 Kč. Celkem je příjem ve výši 29 508 Kč. Ani v tomto případě nemá rodina nárok ani na příspěvek na bydlení a ani na jinou dávku.

- 3.a 4. měsíc $19\,672 + 19\,672 \times 0,50 = 29\,508$ Kč
-

Celkový příjem29 508 Kč

- náklady na nájemné8 000 Kč
-

Celková situace rodiny..... 21 508 Kč

V pátém měsíci už dostane rodič pouhých 45 % z 19 672 Kč. Jejich celkový příjem bude tedy ve výši 28 497 Kč a opět nemají nárok na příspěvek na bydlení. Celková situace rodiny se opět sníží.

- 5. měsíc $19\,672 + 19\,672 \times 0,45 = 28\,497$ Kč
-

Celkové příjmy 28 497 Kč

- náklady na bydlení 8 000 Kč
-

Celková situace rodiny 20 497 Kč

Situace, kdy oba rodiče přijdou o práci.

V situaci, kdy oba rodiče přijdou o práci, bude jejich příjem v prvním a druhém měsíci ve výši 25 574 Kč. Oba dostanou 65 % z 19 672 Kč. Jejich příjem je tvořen i příspěvkem na bydlení ve výši 328 Kč. Celková situace rodiny v prvních dvou měsících bude 25 902 Kč.

- 1. a 2. měsíc $2 \times (19\,672 \times 0,65) = 25\,574$ Kč

- příspěvek na bydlení $8\,000 - (25\,574 \times 0,3) = 328$ Kč
-

Celkový příjem 25 902 Kč

- náklady na bydlení 8 000 Kč
-

Celková situace rodiny 17 902 Kč

V následujících dvou měsících budou oba rodiče pobírat pouhých 50 % z 19 672 Kč. Dosáhnou jak na příspěvek na bydlení, tak i na příspěvek na děti, ale jejich situace se bude i nadále zhoršovat.

- 2. a 3. měsíc $2 \times (19\,672 \times 0,50) = 19\,672$ Kč
 - příspěvek na dítě $500 + 610 = 1\,110$ Kč
 - příspěvek na bydlení $8\,000 - (20\,782 \times 0,3) = 1\,765$ Kč
-

Celkový příjem 22 547 Kč

- náklady na bydlení 8 000 Kč
-

Celková situace rodiny 14 547 Kč

V posledním měsíci pobírání podpory v nezaměstnanosti se jejich situace sníží ještě více. Dosáhnou na příspěvek na bydlení i na příspěvek na dítě.

- 5. měsíc $2 \times (19\,672 \times 0,45) = 17\,705$ Kč
 - příspěvek na dítě $500 + 610 = 1\,110$ Kč
 - příspěvek na bydlení $8\,000 - (18\,815 \times 0,3) = 2\,356$ Kč
-

Celkový příjem 21 171 Kč

- náklady na bydlení 8 000 Kč
-

Celková situace rodiny 13 171 Kč

Z příkladu je patrné, že rodiče s průměrným příjmem 19 672 Kč čistého jsou již motivováni k tomu, aby pracovali. V případě, kdy jeden rodič nepracuje a pobírá podporu v nezaměstnanosti, rodina nemá nárok na žádné sociální dávky. Jejich příjem je stále poměrně vysoký a tak už je na úvaze rodičů, jestli jeden z nich bude svůj volný čas věnovat svým

potomkům, nebo se věnovat práci a přinášet do rodiny více finančních prostředků. Naopak jestli oba rodiče pobírají podporu v nezaměstnanosti, tak se jejich celková situace zhorší mnohem více. Dosáhnou na příspěvek na děti i na příspěvek na bydlení. Oba rodiče budou již motivováni k tomu, aby nabízeli svou pracovní sílu a dokázali zabezpečit svoji rodinu.

Jestliže příjmy jedince nebo rodiny jsou větší než, minimální mzda je zřejmé, že je pro ně výhodnější pracovat než pobírat podporu v nezaměstnanosti a ostatní dávky.

4.4 Návrhy řešení

Ve čtvrté kapitole byla řešena situace jedince a poté rodiny s minimální mzdou. Jedinec pobírající minimální mzdu, má nárok na příspěvek na bydlení a také na doplatek na bydlení. Po odečtení nákladů na bydlení se nachází na úrovni životního minima, ovšem jakmile jedinec přijde o práci, jeho situace je úplně stejná. Tento člověk tedy nemá absolutně žádnou motivaci pracovat. Jedinec tedy bude preferovat volný čas před prací. Celková pozice rodiny se dvěma dětmi, ve které rodiče pobírají minimální mzdu, se nachází ve výši přibližně 14 700 Kč. Jakmile jeden z rodičů přijde o práci, začne pobírat podporu v nezaměstnanosti a jejich celková situace se v prvních dvou měsících nachází ve výši přibližně 12 300 Kč. To je asi o 2 400 Kč méně, než kdyby oba pracovali. V dalších měsících dochází k dalšímu poklesu. V situaci, kdy oba rodiče přijdou o práci, se rodina ocitne na úrovni životního minima. Takže oproti situaci, kdy oba rodiče pracují, přicházejí přibližně o 5 000 Kč. V tomto případě je rozhodnutí rodičů individuální, zda budou upřednostňovat práci před volným časem.

Jak docílit toho, aby jedinec či rodina změnili preference a začali upřednostňovat práci před volným časem? Jedním řešením by bylo zvýšení minimální mzdy. Zvýšení minimální mzdy by vedlo ke zvýšení mzdy na tzv. „důstojnou mzdu“, což by znamenalo, že jedinci či rodiny by mohli přehodnotit situaci a začali by upřednostňovat práci před volným časem. Záporem tohoto řešení by bylo to, že by mohlo dojít k propouštění pracovníků. Jestliže by musel zaměstnavatel zaplatit více svým nejméně kvalifikovaným pracovníkům, měl by zvýšit mzdy i zaměstnancům s vyšší odborností. Zaměstnavatel by toto řešil mimo propouštění, zaměstnáváním načerno nebo by zdrazil výstup podniku. Z makroekonomického hlediska by tedy kromě růstu nezaměstnanosti mohla být ovlivněna i míra inflace a teoreticky i pokles tempa růstu hrubého domácího produktu. Názory na to, zda zvýšení minimální mzdy vede ke zvýšení nezaměstnanosti, jsou různé. Dle Erbenové (2004) by zvýšení nezaměstnanosti nebylo nijak velké a projevil by se hlavně u mladých zaměstnanců s nejnižší produktivitou. Větší dopady zvýšení minimální mzdy budou na veřejný sektor. Veřejný sektor má totiž

složitý systém mzdových tarifů a zvýšení minimální mzdy znamená i zvýšení minimálních tarifů u řady profesí. To vede k růstu tarifních mezd ve veřejném sektoru, což povede k růstu státních výdajů. Tedy zvyšuje schodek veřejných výdajů.

Další možností by bylo snížení sociálních dávek. Snížení příspěvku na bydlení by na jedné straně vedlo k nezneužívání tohoto příspěvku skrz pronájem velkých drahých bytů, ale na druhou stránku by na to mohli doplatit jedinci či rodiny, kteří tuto dávku nezneužívají. Příkladem může být situace, kdy si jedinec pronajme byt v hodnotě 8 000 Kč měsíčně při čisté mzdě 8 810 Kč. Jedinci je jasné, že se stát o něj postará a vyrovná jeho celkovou situaci a úroveň životního minima. Rodina se snaží snížit celkové náklady, proto si pronajímá menší byt v hodnotě 8 000 Kč měsíčně. Kdyby si tato rodina chtěla pronajmout větší byt s větším nájmem, její celková situace by se nezměnila. V tomto případě by to bylo důvodem vyššího příspěvku na bydlení. Životní minimum se nyní nachází ve výši 3 410 Kč, což je dle mého názoru je poměrně nízká hodnota. Snížení životního minima by nebylo řešením. Aby lidé byli více motivováni nabízet práci, mohlo by dojít například k zavedení příspěvku na dojíždění do práce. Tento příspěvek by motivoval jedince nabízet práci i v jiném městě. Aktuálně dle Českého rozhlasu (2015) by tento příspěvek měl být zaveden v letošním roce. Dále by mohlo dojít k rozšíření cílené podpory pro rodiny s dětmi. Mohou to být různé úlevy pro rodiny s dětmi, které sníží finanční bariéry při přístupu ke vzdělání, rekreaci či kultuře.

Snížení podpory v nezaměstnanosti či dokonce její zrušení by nejvíce dolehlo na ty, kteří přišli o práci. Dále pak na ty, kteří nezneužívali sociální dávky nebo nemají jiné příjmy, ale chtějí pracovat. Hlavním problémem u podpory v nezaměstnanosti je, že na ni má nárok každý, kdo splní dané podmínky. Otázkou zůstává, co když jedinec nechce pracovat? Nebo co když nechce pracovat z důvodu toho, že má práci na černo? Zamezení práci na černo je velmi složité, protože je výhodná jak pro zaměstnavatele, tak i pro zaměstnance. Jediným řešením je tedy zpřísnit kontroly jedinců, kteří pobírají podporu v nezaměstnanosti a také kontroly ze strany zaměstnavatele.

5 Závěr

V České republice je řešeno mnoho problémů, které se týkají například ekonomické a sociální oblasti atd. Tyto oblasti jsou rozdílné, avšak všechny se vzájemně setkávají a ovlivňují. Takovým rozhodným místem, kde se tyto oblasti potkávají je například trh práce. Kontakt mezi těmito oblastmi je značně ovlivněn působením státních institucí. Na základě působení těchto institucí se rozhoduje o funkčnosti či nefunkčnosti trhu práce.

Cílem této diplomové práce bylo zhodnotit vývoj podpory v nezaměstnanosti a odpovědět na otázku, zda výplata podpory v nezaměstnanosti a výplata jiných sociálních dávek nedemotivuje jedince hledat si práci.

V teoretické části práce byla popsána individuální nabídka práce. Diplomová práce se opírá o neoklasický pohled na rozhodování jedince v některých fázích života, kterými jsou studentský život, pobírání sociálních dávek a založení rodiny.

Další část práce je zaměřena na sociální systém České republiky. U jednotlivých sociálních dávek byly napsány podmínky pro jejich získání, jejich výše, a podobně. Bylo zachyceno hospodaření systému důchodového pojištění od vstupu České republiky do Evropské unie, tedy od roku 2004 - 2014. Je zřejmé, že důchody jsou podstatnou složkou výdajů ze státního rozpočtu, ze kterého se na důchody více vydává, než se do něj přijímá. Hlavním důvodem deficitního důchodového účtu se stalo hlavně stárnutí populace. Příjmy a výdaje nemocenského pojištění vykazovaly v roce 2009 záporné saldo. To bylo zapříčiněno hlavně především zavedením karenční doby. Nyní se situace zlepšuje a saldo se nachází v kladných hodnotách. Dále jsou v této kapitole popsány dávky státní sociální podpory a jejich výdaje v letech 2004 až 2014. K největšímu výkyvu výdajů na tyto dávky došlo v roce 2007. Poté došlo k reformě veřejných financí a výdaje začaly pomalu klesat. V rámci pasivní politiky zaměstnanosti jsou vypláceny dvě dávky. Jedná se o dávku podpory v nezaměstnanosti a podpory při rekvalifikaci. Do roku 2008 byly výdaje na podporu v nezaměstnanosti poměrně nízké, ale v roce 2009 se výdaje zvýšily téměř o 100%. Důvodem byla hospodářská krize, která s sebou přinesla zvýšení nezaměstnanosti. Díky opatření v dalších letech dochází od tohoto roku pomalu k poklesu výdajů na podporu v nezaměstnanosti. Závěr této kapitoly byl zaměřen na dávky péče o děti a dávky hmotné nouze.

Poslední část diplomové práce byla v úvodu zaměřena na podporu v nezaměstnanosti, konkrétně na změny, které u ní proběhly od roku 2004. A na názorných příkladech předvedeny změny za roky 2010 a 2015. Další případové situace, počítané v další části této

kapitoly, odpovídají na otázku, zda podpora v nezaměstnanosti a jiné sociální dávky ovlivňují nabídku práce. Z těchto příkladů je patrné, že osoby, které pobírají minimální mzdu a dosáhnou na sociální dávky, nemají důvod nabízet práci. Pro tyto lidi je výhodnější nepracovat a pobírat sociální dávky. Důvodem je to, že když pracují, jejich celková situace je stejná jako když pobírají sociální dávky. Proto budou při rozhodování mezi prací a volným časem upřednostňovat volný čas. Těmto osobám vznikají tzv. alternativní náklady v podobě příjmu, který by mohli získat, kdyby místo volného času zvolili práci. V případě rodiny je situace podobná jen pokud sociální dávky pobírá jen jeden z rodičů. Jakmile jsou oba rodiče nezaměstnaní, jejich celková situace se dostává až na úroveň životního minima, což je podstatně horší, než když pracují oba. Jestliže jeden z rodičů bude nezaměstnaný a bude pobírat podporu v nezaměstnanosti, vzniká rodině nárok na příspěvek na děti i příspěvek na bydlení. Při pobírání podpory v nezaměstnanosti oběma rodiči jim dokonce vzniká nárok na příspěvek na živobytí. Řešení situace, kdy jedinec začne preferovat volný čas před prací díky nároku na sociální dávky, je velmi těžké. Jedním řešením by bylo zvýšení minimální mzdy, avšak to by mohlo vést ke zvýšení nezaměstnanosti a také k ovlivnění míry inflace. V případě snížení sociálních dávek by na toto řešení doplatili hlavně ti, kteří dávky nezneužívali. Například snížení podpory v nezaměstnanosti nebo životního minima (které je už tak dost nízké) by pro člověka, který ztratil práci, ale pracovat chce, znamenalo velký problém. Efektivním řešením by mohlo být zvýšení kontrol jedinců pobírajících podporu v nezaměstnanosti a zvýšení kontrol zaměstnavatelů, zda zaměstnávají pracovní sílu na černo. Lidé pracující na černo by měli být vyškrtnuti z evidence práce, což by je připravilo o podporu v nezaměstnanosti a jiné dávky a firmy by měly být postihovány vysokými sankcemi.

Lidé, kteří se stanou nezaměstnanými a v předchozím zaměstnání pobírali mzdu ve výši průměrné mzdy, jsou motivováni k tomu, aby si při volbě mezi volným časem a prací určité zvolili práci. Jejich celková situace je při ztrátě zaměstnání podstatně horší. V prvním a druhém měsíci pobírání podpory až o 50 %. V dalších se dostává až na úroveň životního minima. U rodiny s průměrným platem je to dle mého názoru individuální. Jestliže jeden z rodičů pracuje a druhý pobírá podporu v nezaměstnanosti, nemají nárok na žádné jiné sociální dávky. Avšak jejich celková situace jim dovoluje rozhodnutí, že jeden z rodičů bude preferovat volný čas před prací. Při nezaměstnanosti obou rodičů již dosáhnou i na jiné sociální dávky v podobě příspěvku na děti a příspěvku na bydlení, ale jejich celková situace je zřejmě horší, než když pracují oba. Proto budou už mnohem více motivováni k preferování práce před volným časem.

Zdroje

AKTUÁLNĚ. CZ. *Mateřská dovolená a peněžitá pomoc v mateřství 2016* [online databáze]. Praha: Aktuálně.cz, 2015 [cit. 12. 2. 2016]. Dostupné z: <http://www.aktualne.cz/wiki/finance/materska-dovolena-a-penezita-pomoc-v-materstvi-2014/r~ae462e469f8a11e396e7002590604f2e/>.

AKTUALNĚ. CZ. *Porodné 2016 – kdo má nárok na porodné* [online databáze]. Praha: Aktuálně.cz, 2015 [cit. 22. 2. 2016]. Dostupné z: <http://www.aktualne.cz/wiki/finance/porodne-2013-zruseni-porodneho/r~i:wiki:2984/>.

BECKER, Gary, Stanley a Gilbert R. GHEZ. *The Allocation of Time and Goods Over the Life Cycle*. New York: Columbia University Press, 1975. ISBN 0870145142.

BLAUG, Mark. *Economic Theory in Retrospect*. 5. vyd. Cambridge: Cambridge University Press, 1997. ISBN 978-0-521-57701-4.

BORJAS, George, Jesus. *Labor Economics*. 5. vyd. New York: McGraw-Hill/Irwin, 2010. ISBN 978-0-07-017270-8.

BROŽOVÁ, Dagmar. *Kapitoly z ekonomie trhů práce*. 1. vyd. Vysoká škola ekonomická v Praze: Oeconomica, 2012. ISBN 978-80-245-1880-0.

BROŽOVÁ, Dagmar. Rozhodování o individuální nabídce práce s ohledem na produkci domácnosti a v průběhu životního cyklu. *Acta Oeconomica Pragensia*. 2010. ISSN 0572-3043.

BROŽOVÁ, Dagmar. *Teorie rozhodování o individuální nabídce práce*. Vybrané aplikace a rozšíření základního modelu. *Acta Oeconomica Pragensia*. 2008. ISSN 0572-3043.

BŘESKÁ, Naděžda a kol. *Státní sociální podpora s komentářem a příklady*. 14. vyd. ANAG, 2012. ISBN 978-80-7263-739-3.

CERNEGE MELLON UNIVERSITY. *Case Studies* [online databáze]. Teaching Excellence a Educational Innovation, 2015 [cit. 3. 3. 2016]. Dostupné z: <https://www.cmu.edu/teaching/designteach/design/instructionalstrategies/casestudies.html>.

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Nemocenské* [online databáze]. Praha: ČSSZ, 2014 [cit. 8. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/nemocenske-pojisteni/davky/nemocenske.htm>.

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Nemocenské pojištění* [online databáze]. Praha: ČSSZ, 2015 [cit. 1. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/nemocenske-pojisteni/>.

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Pozůstalostní důchody* [online databáze]. Praha: ČSSZ, 2015 [cit. 7. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/davky/pozustalostni-duchody.htm>.

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Statistické ročenky* [online databáze]. Praha: ČSSZ, 2014 [cit. 3. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/informace/informacni-materialy/statisticke-rocenky.htm>.

ČESKÁ TELEVIZE. *Kdy vzniká nárok na dávky pomoci v hmotné nouzi* [online]. Praha: Česká televize, 2011 [cit. 9. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/1241426-kdy-vznika-narok-na-davky-pomoci-v-hmotne-nouzi>.

ČESKÝ ROZHLAS. *MPSV chystá příspěvek na dojíždění. Chce motivovat lidi, aby hledali práci i dál od domova* [online]. Praha: Česká televize, 2011 [cit. 9. 4. 2016]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/zpravy/politika/_zprava/mpsv-chysta-prispevky-na-dojizdeni-chce-motivovat-lidi-aby-hledali-praci-i-dal-od-domova--1545380

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Mzdy a náklady práce* [online databáze]. ČSÚ, 2016 [cit. 8. 4. 2016]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky&katalog=30852&filtr=G~F_M~F_Z~F_R~T_P~S~_null_null.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Pracovní neschopnost pro nemoc a úraz – za rok 2014* [online databáze]. Praha: ČSÚ, 2015 [cit. 8. 3. 2016]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/pracovni-neschopnost-pro-nemoc-a-uraz-2-pololeti-2014>.

DLOUHÁ, Petra. *Podpora v nezaměstnanosti v roce 2016 roste. A na pracáku si můžete přivádět víc* [online databáze]. Peníze.cz, 2016 [cit. 9. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/podpora-v-nezamestnanosti/307345-podpora-v-nezamestnanosti-v-roce-2016-roste-a-na-pracaku-si-muzete-privydelat-vic>.

DLOUHÝ, Petra. *Pěstounská péče 2015: Kolik od státu dostane pěstoun, kolik profesionální rodič* [online databáze]. Praha: PENÍZE. CZ, 2015 [cit. 3. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/davky-pestounske-pece/301812-pestounska-pece-2015-kolik-od-statu-dostane-pestoun-kolik-profesionalni-rodic>.

DOHNALOVÁ, Zuzana. *Mikroekonomie*. 1. vyd. Zlín: GEORG Žilina, 2014. ISBN 978-80-8154-033-2.

DVOŘÁKOVÁ, Zuzana a kol. *Finanční vzdělávání pro střední školy: se sbírkou řešených příkladů na CD*. 1. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-008-9.

ERBENOVÁ, Michaela. *Minimální mzda škodí* [online]. ČNB 2004 [cit. 16. 4. 2016]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/clanky_rozhovory/media_2004/cl_04_041102.html.

ETTLEROVÁ, Sylva. *Analýza: Vývoj a struktura dávek státní sociální podpory* [online databáze]. DEMOGRAFIE, 2006 [cit. 12. 3. 2016]. Dostupné z: http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=354.

FETTER, W. RICHARD. *Podpora v nezaměstnanosti 2016: částky se zvyšují* [online databáze]. Měšec.cz, 21. 12. 2015 [cit. 11. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.mesec.cz/clanky/podpora-v-nezamestnanosti-2016-castky-se-zvysuji/>.

HEYNE, Paul. *Ekonomický styl myšlení*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická. ISBN 80-7079-781-9.

HICKS, John, Richard. *Value and Capital*. 2. vyd. Oxford: Clarendon Press, 1975. ISBN 978-0198282693.

INTEGROVANÝ PORTÁL MPSV. *Dávky péstounské péče* [online databáze]. Praha: Integrovaný portál MPSV, 2012 [cit. 24. 2. 2016]. Dostupné z: <https://portal.mpsv.cz/soc/dpp>.

INTEGROVANÝ PORTÁL MPSV. *Informace pro občany* [online databáze]. Praha: Integrovaný portál MPSV, 2015 [cit. 24. 2. 2016]. Dostupné z: <https://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane>.

INTEGROVANÝ PORTÁL MPSV. *Příspěvek na bydlení* [online databáze]. Praha: Integrovaný portál MPSV, 2016 [cit. 24. 2. 2016]. Dostupné z: https://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/prisp_na_bydleni.

INTEGROVANÝ PORTÁL MPSV. *Rekvalifikace* [online databáze]. Praha: Integrovaný portál MPSV, 2016 [cit. 24. 2. 2016]. Dostupné z: <https://portal.mpsv.cz/sz/obcane/rekvalifikace>.

JUREČKA, Václav a kol. *Mikroekonomie*. 2.vyd. Grada Publishing, a. s., 2013. ISBN 978-80-247-4385-1.

KACZOR, Pavel. *Sociální politika a sociální systém ČR*. 1. vyd. Vysoká škola ekonomická v Praze: Oeconomica, 2015. ISBN 978-80-245-2096-4.

KACZOR, Pavel. *Trh práce, pracovní migrace a politika zaměstnanosti ČR po roce 2011*. 1. vyd. Vysoká škola ekonomická v Praze: Oeconomica, 2013. ISBN 978-80-245-1930-2.

KLIKOVÁ, Ch., KOTLÁN, I. a kol. *Hospodářská politika: teorie a praxe*. 2. vyd. Ostrava: SOKRATES, 2006. ISBN 80-86572-37-4.

KOLMAN, Petr. *Správa na úseku zaměstnanosti* [online databáze]. Ministerstvo vnitra ČR, 2008 [cit. 3. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/docDetail.aspx?docid=21308222&doctype=ART>.

KUBÁTOVÁ, Květa. *Daňová teorie a politika*. 5. vyd. Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010. ISBN 978-80-7357-574-8.

MADDEN, Janice, Fanning. Gender Differences in the Cost of Displacement: An empirical Test of Discrimination in the Labor Market. *The American Economic Review*. 1987. ISSN 0002-8282.

MCCONNELL, Campbell, R. a Stanley L. BRUE. *Contemporary Labor Economics*. 3. vyd. New York: McGraw-Hill, 1992. ISBN 0070455554.

MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Hospodaření systému důchodového pojištění* [online databáze]. Praha: MF ČR, 2013 [cit. 15. 2. 2016]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/penzijni-sluzby-a-systemy/hospodareni-systemu-duchodoveho-pojisten>.

MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Schodek státního rozpočtu za rok 2014 je o 34 mld. nižší než plánovaný* [online databáze]. Praha: MF ČR, 2015 [cit. 15. 2. 2016]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2015/pokladni-plneni-statniho-rozpocetu-cr-20131>.

MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Státní závěrečný účet ČR za rok 2013* [online databáze]. Praha: MF ČR, 2014 [cit. 19. 2. 2016]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2013/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2013-17756>.

MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Státní závěrečný účet ČR za rok 2012* [online databáze]. Praha: MF ČR, 2013 [cit. 19. 2. 2016]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2012/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2012-12306>.

MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Státní závěrečný účet ČR za rok 2011* [online databáze]. Praha: MF ČR, 2012 [cit. 19. 2. 2016]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2011/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2011-2068>.

MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Státní závěrečný účet ČR za rok 2010* [online databáze]. Praha: MF ČR, 2011 [cit. 19. 2. 2016]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2010/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2010-2059>.

MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Vládní návrh státního závěrečného účtu za rok 2014* [online databáze]. Praha: MF ČR, 2015 [cit. 14. 2. 2016]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2014/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2014-21750>.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Analýza vývoje nemocenského pojištění* [online]. Praha: MPSV, 2015 [cit. 18. 2. 2016]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/23180/Analýza_nemocenskeho_pojisteni_2015.pdf.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Dávky v roce 2009: Analýza vývoje zaměstnanosti a nezaměstnanosti v 1. pololetí 2007* [online]. Praha: MPSV, říjen 2007 [cit. 11. 3. 2016]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/sz/politikazamest/trh_prace/rok2007p1/Analyza0706.pdf.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Dávky v roce 2009: výdaje na důchody a podporu v nezaměstnanosti vzrostly, ušetřilo se na nemocenském* [online]. Praha: MPSV, 12. dubna 2010 [cit. 11. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/8557/02042010.pdf>.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Důchodové pojištění* [online databáze]. Praha: MPSV, 2011 [cit. 9. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/618>.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Kdy máte nárok na podporu v nezaměstnanosti?* [online databáze]. Praha: MPSV, 2012 [cit. 15. 2. 2016]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14156>.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Nemocenské pojištění* [online databáze]. Praha: MPSV, 2016 [cit. 5. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/7>.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Pomoc v hmotné nouzi 2015* [online]. Praha: MPSV, 2015 [cit. 9. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/5>.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Přehled o vývoji částek minimální mzdy* [online databáze]. Praha: MPSV, 2015 [cit. 9. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/871>.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Státní sociální podpora* [online databáze]. Praha: MPSV, 2015 [cit. 15. 2. 2016]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/2>.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Systém sociálního zabezpečení v České republice* [online]. Praha: EU2009.cz, 2009 [cit. 2. 3. 2016]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7175/ssz_cr_cz.pdf.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Vývoj sociálních výdajů MPSV v roce 2014* [online]. Praha: MPSV, 16. dubna 2015 [cit. 2. 3. 2016]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/20863/TZ_160415a.pdf.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Vývoj sociálních výdajů MPSV v roce 2013* [online]. Praha: MPSV, 18. března 2014 [cit. 2. 3. 2016]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/17519/TZ_180314a.pdf.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Změny v nemocenském pojištění v souvislosti s Nálezem Ústavního soudu* [online]. MPSV, 2008 [cit. 2. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/5413/02062008.pdf>.

NÁRODNÍ INFORMAČNÍ CENTRUM PRO MLÁDEŽ. *Systém sociálního zabezpečení v ČR* [online databáze]. Praha: ČSÚ, srpen 2015 [cit. 26. 2. 2016]. Dostupné z: <http://www.icm.cz/system-socialniho-zabezpeceni-v-cr>.

NEČADOVÁ, Věra. *Sociální politika – Systém sociálního zabezpečení*. 1. vyd. Vysoká škola polytechnická Jihlava, 2015. ISBN 978-80-88064-08-4.

PARLAMENTNÍ INSTITUT. *Mandatorní výdaje státního rozpočtu od roku 1995* [online]. Praha: MPSV, 12. dubna 2010 [cit. 11. 3. 2016]. Dostupné z: <file:///C:/Users/Pav1%C3%ADnka/Desktop/pi-2-097.pdf>.

RUBÁKOVÁ, Věra. *Účetnictví pro úplné začátečníky 2015*. 1. vydání. GRADA Publishing a. s., 2015. ISBN 978-80-247-5497-0.

ŠTRACH, Pavel. *Tvorba výukových a výzkumných případových studií*. [online databáze]. Acta Oeconomica Pragensia, 2007 [cit. 15. 4. 2016]. Dostupné z: <file:///C:/Users/Pav1%C3%ADnka/Desktop/62%20.pdf>.

VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV. *Dávky na bydlení* [online databáze]. Praha: Kancelář veřejného ochránce práv, květen 2015 [cit. 3. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.ochrance.cz/stiznosti-na-urady/chcete-si-stezovat/zivotni-situace-problemy-a-jejich-reseni/davky-na-bydleni/>.

VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. *Závěrečná zpráva*. Praha: Národní ekonomická rada vlády, 2009. [online]. Vláda České republiky [cit. 12. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/zaverecna-zprava-NErv.pdf>.

VÝZKUMNÝ ÚSTAV PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Vývoj hlavních ekonomických a sociálních ukazatelů České republiky 1990 – 2012* [online]. Praha: VÚPSV, květen – červen 2013 [cit. 11. 3. 2016]. Dostupné z: <http://praha.vupsv.cz/Fulltext/bullNo28.pdf>.

Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu

Zákon č. 111/ 2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi

Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění

Zákon č. 187/2006 Sb. o nemocenském pojištění

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

Seznam zkratk

HM – hrubá mzda

SHM – super hrubá mzda

ČR – Česká republika

ČSSZ – Česká správa sociálního zabezpečení

Seznam grafů

Graf 2.1 Optimální rozložení 24 hodin mezi prací a volný čas.....	7
Graf 2.2 Odvození individuální nabídky práce	8
Graf 2.3: Křivka individuální nabídky práce	9
Graf 2.4: Rozdílné preference spotřeby a volného času.....	11
Graf 2.5: Optimální kombinace.....	12
Graf 2.6: Rozhodování studenta.....	13
Graf 2.7: Rozhodování jedince v penzi	14
Graf 2.8: Rozhodování při pobírání sociálních dávek.....	15
Graf 2.9: Rozhodování domácnosti.....	17
Graf 3.1: Hospodaření systému důchodového pojištění v letech 2004 – 2014 (v mld. Kč)	19
Graf 3.2: Sociální výdaje státního rozpočtu České republiky v roce 2014	20
Graf 3.3: Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz ČR v letech 2000 - 2014.....	24
Graf 3.4: Vývoj příjmů a výdajů na dávky nemocenského pojištění v letech 2004 – 2014 (v mil. Kč).....	26
Graf 3.5: Vývoj výdajů na dávky státní sociální podpory.....	29
Graf 3.6: Výdaje na podpory v nezaměstnanosti v letech 2004 – 2014 (v mil. Kč)	32

Seznam obrázků

Obrázek 3.1: Sociální systém ČR.....	18
Obrázek 3.2: Vývoj zajištění v době nemoci	23

Seznam tabulek

Tabulka 3.1: Výše přídavku na dítě (Kč/ měsíc).....	27
Tabulka 3.2: Doba poskytování podpory v nezaměstnanosti v souvislosti s věkem uchazeče	31
Tabulka 3.3: Příspěvek na úhradu potřeb dítěte v Kč/ měsíc	33
Tabulka 3.4: Výše příspěvku při převzetí v Kč.....	34
Tabulka 4.1: Změny v maximální výši podpory v nezaměstnanosti 20012 – 2015 (v Kč)	39
Tabulka 4.2: Vývoj minimální mzdy od roku 2004	42

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že diplomová práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 21.4.2016

Barbora Herodková
jméno a příjmení studenta

Seznam příloh

Příloha č. 1: Normativní náklady na bydlení

Příloha č. 2: Daňové zvýhodnění pro rok 2015 a 2016